

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

David Petr

**Rozhodčí řízení jako způsob řešení sporů
v mezinárodním právu s důrazem na uznávání a
výkon cizích rozhodčích nálezů**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vladimír Balaš, CSc.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 04. 2012

„Závazkem právní profese je sloužit jako léčitel lidských konfliktů.“

(Slova bývalého prezidenta Nejvyššího soudu USA Warrena Burgera.)

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

Úvod a vymezení cílů práce	1
Předmluva: Otázka mezinárodních sporů	2
1. Role rozhodčího řízení v právní historii i současnosti	3
2. Srovnání alternativních způsobů řešení sporů	7
2.1. Vyjednávání (Negotiation)	8
2.2. Zprostředkování (Good Offices)	8
2.3. Mediace (Mediation)	9
2.4. Smírčí řízení (conciliation)	10
2.5. Expertiza (inquiry, fact-finding)	10
2.6. Mini-trial	12
2.7. Smíšené formy	13
2.7.1. Medarb	14
2.7.2. Medialoa	15
3. Rozhodčí řízení	17
3.1. Zásady ovládající rozhodčího řízení	17
3.2. Pojem rozhodčího řízení	18
3.3. Rozhodné právo a lex arbitri	19
3.4. Mezinárodní rozhodčí řízení	19
3.5. Rozhodčí smlouva	20
4. Arbitrabilita sporu	22
4.1. Přípustnost rozhodčího řízení obecně	22
4.2. Objektivní arbitrabilita sporu	23
4.3. Pozitivní podmínky arbitrability	23
4.3.1. Majetkové plnění	23
4.3.2. Komutativní příslušnost obecných soudů	24
4.3.3. Alternativní možnost uzavřít smír	25
4.4. Negativní podmínky arbitrability	25
4.4.1. Překážka výlučné mezinárodní pravomoci soudů	25
4.4.2. Nemožnost rozhodovat incidenční spory	26

4.4.3. Zrušená překážka sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení	26
4.5. Důsledky nedostatku arbitrability	27
5. Rozhodčí nález	28
5.1. Tuzemský a cizí rozhodčí nález	28
5.2. Zánik funkce rozhodce	29
5.3. Náležitosti rozhodčího nálezu	29
5.4. Infra petitum	30
5.5. Ultra petitum	30
5.6. Částečný a mezitímní rozhodčí nález	31
6. Povaha rozhodčího nálezu	32
6.1. Hmotněprávní pojetí – teorie smluvní	32
6.2. Procesněprávní pojetí – teorie jurisdikční	33
6.2.1. Spory jsou rozhodci skutečně rozhodovány	33
6.2.2. Rozhodci nalézají právo	34
6.2.3. Nálezy rozhodců pocházejí od státní moci	34
6.2.4. Rozhodčí nález není narovnáním	34
6.2.5. Mezi stranami sporu a rozhodcem není uzavřena smlouva	35
6.3. Smíšená teorie	36
6.4. Autonomní teorie	37
6.5. Srovnání povahy rozhodčího nálezu a rozhodnutí orgánu moci výkonné	37
7. Uznání rozhodčích nálezů	39
7.1. Uznávání tuzemských nálezů	39
7.2. Uznávání cizích nálezů	40
7.3. Podmínka vzájemnosti	40
7.4. Pravomoc k uznání a výkonu nálezů	41
7.5. Odepření uznání cizího rozhodčího nálezu	41
7.5.1. Obecně k institutu odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu	42
7.5.2. Nedostatek vykonatelnosti nálezu (ust. § 39 písm. a)	42
7.5.3. Existence důvodů pro zrušení nálezu (§ 39 písm. b)	43

7.5.4. Aplikace výhrady veřejného pořádku (§ 39 písm. c)	44
8. Výkon cizích a tuzemských rozhodčích nálezů	46
8.1. Právní úprava výkonu rozhodčích nálezů	46
8.2. Obecně k vykonatelnosti rozhodčího nálezu	47
8.3. Zvláštní podmínky pro výkon cizího rozhodčího nálezu	48
8.4. Zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí	48
8.4.1. Zastavení výkonu rozhodnutí použitím § 268 OSŘ	48
8.4.2. Zastavení výkonu dle ust. § 35 odst. 1 ZRŘ	49
8.4.3. Zastavení výkonu dle ust. § 55 exekučního řádu	50
8.5. Nevykonatelnost nálezu pro nedostatky doručení	51
8.6. Výkon rozhodčího nálezu a insolvenčního řízení	51
9. Věcná přezkoumatelnost rozhodčího nálezu soudem	53
10. Zrušení rozhodčího nálezu	55
10.1. Obecně k institutu zrušení rozhodčího nálezu	55
10.2. Zrušení rozhodčího nálezu soudem	55
10.2.1. K neplatnosti rozhodčí smlouvy	56
10.2.2. K nedostatkům rozhodce	56
10.2.3. K právu na řádné projednání	57
10.2.4. K obnově řízení	57
10.3. Řízení o zrušení rozhodčího nálezu	58
10.4. Vztah návrhu na zrušení rozhodčího nálezu a návrhu na nařízení výkonu	59
10.5. Vztah návrhu na zrušení rozhodčího nálezu a vykonatelnosti	59
10.6. Vztah zrušení rozhodčího nálezu a zastavení výkonu rozhodnutí	60
10.7. Vztah zrušení rozhodčího nálezu a jeho vykonatelnosti	60
10.8. Institut zrušení rozhodčího nálezu v zahraniční úpravě	61
11. Aktuální otázky v rozhodčím řízení	62
12. Na závěr	64
13. Seznam použité literatury	66
14. Resumé	69

Zkratky použité v textu:

ESD	Evropský soudní dvůr
Evropská Úmluva	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1961, pro ČR závazná od 1. 1. 1993; sděl. č. 176/1994 Sb.
Exekuční řád	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech
Listina	Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
LZPS	Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
NY Úmluva	Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, přijatá dne 10. 6. 1958 v New Yorku; vyhláška č. 74/1959 Sb.
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
RS při HK ČR a AK ČR	Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
UNCITRAL	Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo
ZMPSaP	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
ZRŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ze dne 1. 11. 1994, účinný od 1. 1. 1995

Úvod a vymezení cílů práce

Tato práce se důsledně zabývá povahou alternativních způsobů řešení sporů s důrazem na samostatné vymezení rozhodčího řízení a na povahu a výkon rozhodčího nálezu. Úvod práce je věnován rozboru nejčastějších typů alternativních způsobů řešení sporů v tuzemské i zahraniční praxi.

Následující část práce je věnována detailnímu uchopení arbitráže¹ jakožto samostatného pilíře stojícího mezi alternativními způsoby řešení sporů a soudním řízením. Pozornost je koncentrována i na teoreticko-právní základy rozhodčího řízení. Práce proto komparuje povahu rozhodčího nálezu z pohledu několika nejčastěji zastávaných právních doktrín.

Zásadním bodem práce je determinace podmínek pro uznání a výkon rozhodčích nálezů, a to jak zahraničních, které tvoří jádro problematiky, tak nálezů tuzemských. Česká právní úprava je doplňována o úpravu obsaženou v mezinárodních úmluvách a okrajově rovněž o úpravu jiných států, zejména úpravu německou a slovenskou. Zejména slovenská úprava poskytuje možnost srovnat výklad některých institutů a situací, které nejsou českou úpravou řešeny dostatečně nebo nejsou řešeny vůbec.

¹ Pojmy rozhodčí řízení a arbitráž jsou v této práci užívány synonymně. Odborná literatura užívá pojmu arbitráž spíše ve významu sporů v mezinárodním obchodě či obchodě vůbec.

Předmluva: Otázka mezinárodních sporů

Mírová spolupráce mezi jednotlivými státy je považována za všeobecně uznávaný cíl globální politiky. Celosvětový trend tihnoucí k deregulaci, podpoře obchodní ekonomiky, ochraně lidských práv a demokracie rovněž poukazuje na skutečnost, že svoboda jedince, potlačování diskriminace a autoritativní právní řád jsou nejvhodnějšími podmínkami, ve kterých se mohou jedinec i společnost realizovat a kde může být úspěšně podporován celospolečenský prospěch.²

Tradiční teorie demokracie ovšem nabízejí díky jejich jednostrannému zaměření na národní státy a na otázky demokracie spojené s národními hranicemi jen velmi nedostatečný návod k docílení mezinárodního pořádku.³ Jen na základní otázku, zda nejvhodnější úroveň demokratické kontroly je kontrola z pozice lokální, národní, regionální nebo globální, není mezi autoritami jednotný názor.⁴

Je ovšem rozšířen obecný názor, že v demokratickém právním systému by mělo být sporům zamezeno zcela, nebo by alespoň měly být řešeny rychle a mírovou cestou. Proto by právo nemělo sloužit k potlačení nebo vyřešení konfliktu, ale spíše k jeho cílenému řízení a k jeho kontrole.⁵

Na základě těchto premis je možné dovodit podstatu existence konkrétních nadnárodních subjektů či společenskou akceptaci nadnárodních dokumentů, jejichž cílem či účelem je vytvářet a zachovat mezinárodní mír.

² Petersmann, E.-U., *The GATT/WTO dispute settlement system: international law, international organizations and dispute settlement*, Londýn: Kluwer Law International Ltd., 1997, str. 1.

³ Held, D., *Democracy and the global order, California, USA: Stanford university press*, 1995, s. IX.

⁴ Held, D., *Ibid*, s. X.

⁵ Collier, J., Lowe, V., *The settlement of disputes in international law: institutions and procedures*, Oxford University Press, Oxford, 2000, s. 1.

1. Role rozhodčího řízení v právní historii i současnosti

Pomineme-li dějinný úsek, kdy byly spory rozhodovány pod značným vlivem víry v nadpřirozené moci a božstva, objevuje se role rozhodce, coby osoby smírem řešící vzniklé neshody, již od dob středověku s kořeny zejména v římském právu.⁶ V tomto smyslu se ještě nejednalo o rozhodovací proces, jehož závěry by byly v tehdejších zřízení jakkoliv vymahatelné. Vymahatelnost rozhodnutí byla poprvé znakem až soudních řízení probíhajících pod hlavičkou státu. Kořeny takovýchto soudních orgánů jsou datovány do 9. století.

V průběhu historického vývoje státní moci a na jejích autoritativních základech rozvíjejícím se soudním systémem současně kontinuálně probíhal vývoj mimosoudní možnosti řešit spory rozhodčí cestou, pro něž tvořilo základy římské právo⁷. Rozhodčí řízení jako takové bylo opakovaně zakotvováno do v průběhu historie vznikajících právních kodifikací⁸ a s rozvojem mezinárodního obchodu stále narůstala potřeba tuto formu řešení sporů rozvíjet. Koncem 19. století tak již existovaly formy specializovaných rozhodčích orgánů.⁹

Masivní rozvoj mezinárodní obchodní spolupráce koncem devatenáctého a zejména počátkem dvacátého století implikoval také úpravu řešení mezinárodních obchodních sporů. Významným pramenem práva z počátků moderní doby je zde Ženevský protokol z roku 1923¹⁰ a dále navazující úmluva zajišťující vykonatelnost cizích rozhodčích nálezů¹¹. Jednotlivé státy současně uzavíraly soustavy mezinárodních dvoustranných smluv¹². Nepřehlédnutelný vliv na formování nových hospodářsko-politických uskupení a tak i na rozvoj rozhodčího řízení měly obě světové války.¹³

⁶ Schelle K., Schelleová I., *Alternativní způsoby řešení obchodních sporů*, KEY Publishing s.r.o., Brno, 2007, s. 9.

⁷ Schelle K., Schelleová I., v cit. d. na s. 10 jako písemný doklad o této dvojkolejnosti zmiňuje Statut Konráda Oty z roku 1237 „o zlubném sídu, jenž dovoluje obyvatelstvu vyřizovat drobné spory“ a dále detailně rozvádí proces rozhodčího řízení a podobu tehdejších nálezů.

⁸ Zmiňme kupříkladu významný Josefínský civilní soudní řád, který přežil svou dobu až do konce devatenáctého století a následující civilní soudní řád s uvozovacím zákonem (z. č. 112/1895 ř.z. a z. č. 113/1895 ř. z.), který upravoval rozhodčí řízení ve svém ust. § 577 a násl.

⁹ Například byly zřizovány burzovní rozhodčí soudy pro burzovní obchody, jejichž rozhodování podlehlo stanovám té které burzy.

¹⁰ Protokol o doložkách o rozsudím ze dne 24. 9. 1923, jehož signatářem bylo rovněž Československo, publikován pod č. 191/1931 Sb. z. a n.

¹¹ Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků, publikována pod č. 192/1931Sb. z. a n.

¹² V případě Československa zmiňme například smlouvy z let 1929 až 1931 s Řeckem, Itálií či Španělskem.

¹³ Klein, B., Doleček, M., *Rozhodčí řízení*, Praha: ASPI, 2007, s. XI.

V československé právní historii, kde byly rozhodčí soudy zakotveny přímo v ústavní listině z roku 1920¹⁴, vznikaly první rozhodčí orgány jako arbitr pro spory mezi závodními výbory a zaměstnavateli¹⁵, či jako rozhodčí soudy hornické¹⁶, ze smlouvy pracovní¹⁷ a mnoho dalších oborových rozhodčích orgánů¹⁸.

S příchodem tzv. právníkové dvouletky v letech 1948 – 1950 došlo i ke změnám v úpravě rozhodčího řízení.¹⁹ V této době dochází k rozsáhlé eliminaci okolností, kdy bylo možné spory řešit prostřednictvím rozhodčího řízení, a to pouze na spory, kdy byla jednou ze stran československá právní osoba. Současně vznikají trvalé rozhodčí soudy, do jejichž pravomoci spadaly určité spory obligatorně.²⁰ Se vznikem Rady vzájemné hospodářské pomoci pak vznikají další stálé rozhodčí orgány řešící spory mezi jejími členy.²¹

Vyčlenění rozhodčího řízení do samostatného právního předpisu přináší až rok 1963, kdy dochází k opětovné revizi úpravy hmotného i procesního občanského práva. Stalo se tak v zákoně č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a výkonu rozhodčích nálezů, jehož účinnost je svázána s účinností nových kodexů občanského zákoníku, občanského soudního řádu i mezinárodního práva soukromého, jež tvořily základy právního systému dalších padesát let. V této době dochází k omezení aplikovatelnosti rozhodčího řízení jen na mezinárodní obchodní spory majetkové povahy.

Teprve vývoj českého právního systému v devadesátých letech dvacátého století založil současnou pozici rozhodčího řízení na našem území. Česká republika je jakožto nástupnický stát Československa smluvní stranou mnoha významných mezinárodních smluv²² z oblasti alternativního způsobu řešení sporů, které současně zajišťují uznávání a výkon rozhodčích

¹⁴ Srov. ust. § 104 ústavní listiny z roku 1920.

¹⁵ Zřizována byla tzv. rozhodčí komise k závodům se závodními výbory, viz z. č. 330/1921 Sb.

¹⁶ Dle zákona č. 145/1920 Sb a později dle zákona č. 170/1924.

¹⁷ Dle zákona č. 29/1920 Sb.

¹⁸ Například rozhodčí soudy bratrských pokladen, výbory živnostenských společenstev, komise pro úpravu služebního poměru v kovoprůmyslu, rozhodčí soudy mzdové. Více k této problematice viz Schelle K., Schelleová I., cit. d., s. 21 – 29.

¹⁹ Úprava rozhodčího řízení byla obsažena v ust. § 648 – 654 OSŘ z roku 1950.

²⁰ Například rozhodčí soudy pro vynálezy, pro některé pracovně-právní spory, pro určité závazky národních podniků.

²¹ Takovým orgánem byl na území od roku 1949 Československa Rozhodčí soud Čsl. obchodní komory.

²² Jmenujme zejména New Yorskou úmluvu o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, Evropskou úmluvu o mezinárodní obchodní arbitráži, Haagskou úmluvu o civilním řízení či Washingtonskou úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy.

nálezů. Rozhodčí řízení je s účinností od roku 1995 upraveno samostatným zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení.

Zásadní novelizaci tohoto jinak změnami zásadně nezasaženého předpisu přináší až rok 2012, kdy dochází k úpravě rozhodčího řízení v případě spotřebitelských smluv.²³ Důvodem je zejména harmonizace s evropským právem ale také eliminace agresivních obchodních praktik, kdy docházelo k cílenému obcházení soudního řízení ve prospěch dodavatele na úkor spotřebitele, což mělo za důsledek ohýbání přínosů rozhodčího řízení a současně oslabení jeho důvěryhodnosti v očích veřejnosti.²⁴

Pro fázi uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu bude mít před národní právní úpravou aplikační přednost Newyorská úmluva²⁵ a Evropská úmluva²⁶.

Newyorská úmluva (dále také jen NY Úmluva), jejímiž smluvními stranami je v současnosti 144 států, nahradila předchozí mezinárodní právní úpravu, kterou obsahoval Ženevský protokol o doložkách o rozsudím z roku 1923 a Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927. Český právní řád Úmluvu inkorporoval vyhláškou č. 74/1959 Sb.

NY Úmluva sama pak ve svém čl. VII. zakotvuje pro strany možnost použít jakoukoliv jinou mezinárodní smlouvu nebo vnitrostátní právní předpis, pokud jim zaručí vyšší standard. NY Úmluva rovněž výslovně presumuje, že se její ustanovení nedotýkají použitelnosti jiných mezinárodních smluv.

Hlavním cílem Evropské úmluvy je podpora evropského obchodu. Úmluva vymezuje pravidla pro organizaci a funkci mezinárodní obchodní arbitráže mezi fyzickými nebo právními osobami evropských zemí. Z Evropské úmluvy rovněž vychází ustanovení ZRŘ upravující uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů.

²³ Novelizace zákonem č. 19/2012 Sb. K základním bodům novely viz kapitolu 12 této práce.

²⁴ Srov. důvodovou zprávu k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Vláda ČR, vydáno 26. 1. 2011. Dostupný online na adrese: <http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>.

²⁵ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10. 6. 1958.

²⁶ Evropská úmluva o mezinárodní arbitráži, publikovaná ve sbírce zákonů jako zákon č. 176/1964 Sb.

Česká republika dále uzavřela několik dvoustranných smluv upravujících znání a výkon rozhodčích nálezů.²⁷ Obecně lze tyto smlouvy charakterizovat tak, že obsahují odkaz na úpravu státu, ve kterém bude výkon nálezu prováděn.

²⁷ Rumunsko - čl. 52 vyhl. č. 1/1996 Sb., Slovensko - čl. 22 vyhl. č. 209/1993 Sb., Syrská arabská republika - čl. 26 - 33 vyhl. č. 8/1986 Sb., Tunisko - čl. 29 vyhl. č. 40/1981 Sb., Státy bývalé Jugoslávie - Jugoslávie, Chorvatsko, Republika Bosna a Hercegovina, Makedonie, Slovinsko - čl. 50/1 vyhl. č. 207/1964 Sb., Jemen - čl. 24, 26 vyhl. č. 76/1990 Sb., Maďarsko - čl. 58 vyhl. č. 63/1990 Sb., Španělsko - čl. 16, 18, 21 vyhl. č. 6/1989 Sb., Vietnam - čl. 46 vyhl. č. 98/1984 Sb., Kypr - čl. 23, 25 vyhl. č. 96/1983 Sb., Afghánistán - čl. 25, 27 vyhl. č. 44/1983 Sb., Mongolsko - čl. 55, 56, 58, 59 vyhl. č. 106/1978 Sb., Albánie - čl. 41 vyhl. č. 97/1960 Sb., Egypt - vyhl. č. 42/1955 Sb., Portugalsko - čl. 5 úmluvy č. 23/1931 Sb., Švýcarsko - čl. 5 úmluvy č. 23/1929 Sb., Ukrajina - čl. 52 - 58 smlouvy č. 123/2002 Sb.m.s., Uzbekistán - čl. 50 - 54 smlouvy č. 133/2003 Sb.m.s.

2. Srovnání alternativních způsobů řešení sporů

Obecně lze nalézt dvě základní východiska z nastalého sporu. První cestou je dohoda stran o tom, že spor bude vyřešen nalezením určitého kompromisu či průnikem zájmu obou stran, a to bez jakéhokoliv zásahu či asistence státních (mocenských orgánů). Jak vyplývá z historického úvodu této práce, cesta řešení konfliktů dohodou tvořila prvotní základy řešení sporů. Teprve se vznikem mocenských struktur dochází ke vzniku dalšího východiska, jak neshodu stran rozřešit,²⁸ a to možnosti využití státních orgánů a nástrojů společenského donucení.

Dříve než strany sporu sáhnou k některému ze způsobů řešení sporu právní cestou, přirozeně nejprve zvolí způsoby zpravidla méně formální a snaží se vyřešit spor alternativními cestami. Tyto způsoby se postupně ustálily a rozšířily do několika více či méně definovaných způsobů řešení sporů, které označujeme jako alternativní způsoby („Alternative Dispute Resolution“), z nichž se samostatně vyčleňuje řízení rozhodčí. Pojem „alternativa“ je zde užit ve smyslu odlišnosti od „obvyklé“ tedy soudní cesty (a též někdy také od cesty rozhodčího řízení).

Někteří autoři přinášejí obecnou definici alternativních způsobů řešení sporů tak, že se jedná o všechny způsoby řešení sporů, které v žádném ze svých prvků či fází řízení nevyužívají moci veřejné k zajištění pomocných či kontrolních funkcí²⁹.

Alternativní způsoby řešení sporů nejsou upraveny právními předpisy, nejsou tak svázány žádným formalismem, nabízejí vyšší pružnost procesu, avšak jejich závěry nejsou právně vynutitelné. Základním kamenem celého takového řízení je dohoda stran o tom, že se jejich spory budou řešit alternativním způsobem; cílem stran je často nalézat kompromisy, aniž by byl narušen hospodářský cíl jejich spolupráce. Mnohé tyto způsoby jsou zvláště pro jejich neformálnost často užívány i bez předchozí přípravy.

Protože se jedná o neformální nástroje, jejichž podoby se často mísí a různá pojmenování v některých případech zahrnují totožné procesy³⁰, není ani definice jednotlivých způsobů

²⁸ Srov. Raban, P., *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice*, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2004, s. 1.

²⁹ Rozehnalová N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd., Praha: ASPI, 2008, s. 12.

³⁰ Rozehnalová N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 1. vyd., Praha: ASPI, 2002, s. 15.

konečná či v průběhu času neměnná. Vhodnější se jeví zaměřit se na typické rysy jednotlivých typů jednání. Mezi konkrétní alternativní způsoby řešení sporů spadají zejména³¹

- vyjednávání (negotiation),
- zprostředkování (good offices),
- mediace (mediation),
- smírčí řízení (conciliation),
- expertiza (inquiry, fact-finding),
- mini-trial,
- smíšené formy - med-arb, med-aloa.

2.1. Vyjednávání (Negotiation)

Nejrozšířenější metoda řešení sporů v mezinárodních vztazích, dokonce v součtu případů zřejmě častější než souhrn všech zbývajících alternativních metod. V některých situacích jsou subjekty povinny řešit svoje spory obligatorně nejprve tímto způsobem.³²

2.2. Zprostředkování (Good Offices)

V případě zprostředkování přistupuje ke dvěma sporným stranám třetí subjekt, jehož cílem je pouze dovést sporné strany do fáze vyjednávání. Jakmile na základě zprostředkování strany ke vzájemnému vyjednávání dospějí, je cíl zprostředkování dosažen a dalšího vyjednávání se již třetí osoba (zprostředkovatel) neúčastní.³³

³¹ Jednotlivé metody výslovně jmenuje například zákon Spojených států Amerických (Administrative Dispute Regulation Act) z roku 1996, na podobném dělení se shoduje většina odborné veřejnosti.

³² Takovou povinnost obsahují například některá ustanovení Smlouvy o Mezinárodní obchodní organizaci z roku 1994 (WTO Agreement 1994).

³³ Vzorový příklad řešení sporu touto metodou přinesla válka o teritoriální vody mezi Islandem a Velkou Británií v letech 1975 až 1976 (zvaná Code Wars nebo Iceland Code Wars, kdy slovo „Cod“ – treska – bylo slovní hříčkou slova Cold). Podrobněji viz http://www.absoluteastronomy.com/topics/Cod_War.

2.3. Mediace (Mediation)

Za mediaci označujeme proces, při kterém jsou třetí osobou sporné strany přivedeny k asistovanému projednávání jejich sporu, a ve kterém se neutrálně posoudí situace a navrhne se konkrétní dohoda obsažená v mediačním nálezu.³⁴

Při mediaci mediátor (třetí neutrální osoba) stranám sporu sám nabízí možnosti a doporučuje, jak by bylo možné dohody dosáhnout a nabízí tak stranám konkrétní řešení. Výsledek dosažený mediací tedy může zahrnovat názor a doporučení samotného mediátora. Postava mediátora se tak nutně musí opírat o značnou míru autority u obou stran sporu.

Mediace často splývá s definičně velice blízkou konciliací (smírčím řízením) a nezdá se, aby mediace a konciliace zahrnována do jedné definice.

Nikoliv jen teoreticko-právní je dělení mediace na mediaci sledující pouze výhodnost řešení a zájem sporných stran bez ohledu na právní řešení sporu (interest-based mediation) na jedné straně a mediaci sledující pouze právní stránku sporu (right-based mediation)³⁵ na straně druhé.

Individuální pohled je třeba věnovat rozdělení mediace na tradiční, moderní a na mediaci soudní (justiciální). V případě tradiční mediace má zájem na urovnání sporu relevantní komunita, z jejíchž řad je právě vybírán mediátor. Naproti tomu v moderní mediaci mají zájem na vyřešení sporu jen strany sporu³⁶. V případě soudní mediace odkážeme na úpravu v občanském soudním řádu v jeho ust. § 67 – 69, kdy strany před soud předstupují s žádostí, aby provedl pokus o smír. Pokud bude pokus o smír před soudem neúspěšný, řízení končí a soud nemůže rozhodnout ve věci samé. V této souvislosti doplníme, že návrh na pokus o smír zde není návrhem na zahájení řízení (žaloby).³⁷

³⁴ Definici přináší například dokument Americké obchodní asociace – *A Guide to Mediation and Arbitration for Business People*. Shodně Raban, P., cit. d., s. 6.

³⁵ Raban, P., cit. d., s. 10.

³⁶ Blíže srov. Raban, P., cit. d., s. 8.

³⁷ Srov. Bureš, J., Drápal L., Krčmář Z. a kol., *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 7. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2006, s. 280 n.

2.4. Smírčí řízení (conciliation)

Smírčí řízení (conciliace) můžeme popsat jako proces bez ohledu na označení, kdy strany žádají třetí osobu, aby jim asistovala v přijetí dosažení smírného řešení sporu, přičemž ovšem tato osoba nemá pravomoc donutit strany sporu řešení akceptovat a vymoci je vůči straně, která by s ním nesouhlasila.³⁸

Pokud už je smírčí řízení od mediace odlišně definováno, sleduje se zde odlišné postavení osoby konciliátora (od osoby mediátora), která zde nepřináší sama žádná řešení, pouze napomáhá a asistuje v hledání dohody a stranám pouze „naslouchá a hledá možnosti, jak zúžit pole sporu mezi stranami“.³⁹ Jsou to tedy samotné strany sporu, které ve smírčím řízení nalézají řešení za asistence konciliátora, avšak bez jeho invencí. Nález ve smírčím řízení tak nijak neobsahuje názor ani doporučení konciliátora. Postava konciliátora se nutně nemusí opírat o tak vysokou míru uznání a autority z pohledu stran sporu, neboť zde nejsou žádná jeho vlastní doporučení, která by strany sporu musely akceptovat. Strany sporu tvoří řešení vlastní.

K výraznějšímu odlišení postavení mediátora a konciliátora jsou některé definice postaveny na jejich odpovědnosti. Conciliace je pak procesem, ve kterém konciliátor pouze stranám asistuje, ale odpovědnost za dosažení dohody si strany nesou samy.⁴⁰ Srovnáme-li z tohoto pohledu role mediátora a konciliátora, pak postavení mediátora je oproti konciliátorovi silnější.

Mnozí autoři přesto poukazují na skutečnost, že pojmy mediace a conciliace jsou vzájemně zaměnitelné a jejich užití se v některých případech liší čistě geograficky⁴¹ (termín mediace se užívá v USA, pojem conciliace pak spíše mimo USA).

2.5. Expertiza (inquiry, fact-finding)

Expertiza, či rovněž institucionalizovaná expertiza, reflektuje případnou odbornou náročnost sporu, který se může opírat o potřebu vysoce expertních znalostí osoby či osob, které by měly

³⁸ Definice vychází z ust. čl. 1. odst. 3 vzorového zákon UNCITRAL pro conciliaci.

³⁹ Donaldson, B., *Alternative dispute resolution, Journal of International Arbitration*, č. 58, 1992, s. 102.

⁴⁰ Wilberforce, R., *Arbitration Model Law in Canada*, Toronto: Carshwel publ., 1987, s. 7. Toto definiční odlišení Lorda Wilberforce je užíváno mnohými autory.

⁴¹ Např. Rozehnalová, N., cit d., 2. vyd., s. 26.

spor rozhodovat. Literatura uvádí⁴², že expertiza nalézá nejčastěji prostor tam, kde jde častěji o řešení technických než právních problémů.

Praxe vyvinula dvě blízké metody postavené na základech expertizy, které jsou aplikovány v oblasti sporů s vysoce odbornou podstatou. Vzhledem k potřebě snadné dostupnosti podobných odborníků vznikají specializovaná centra (expertní týmy, znalecké ústavy), jejichž cílem je poskytování vysoce odborných expertiz z několika oborů současně. Je-li spolupráce stran zaměřena na určitý užší obor, jeví se jako vhodnější, aby si strany již předem ve smlouvě ustanovily jakožto experta konkrétní odborně způsobilou osobu (nezávislý expert v oboru, odborný konzultant).

Expertiza má zajistit plynulé pokračování spolupráce sporných stran (pokračování projektu), aby nebyl ohrožen hospodářský cíl. Toho dosáhne tak, že expertní tým či expert jsou zřízeny již v samotném počátku spolupráce a sledují celý její průběh. V případě vznikajícího sporu ihned navrhnou odborně či technicky nejvýhodnější řešení sporu. Jde tedy o jakousi stálou radu odborníků resp. osobu odborníka připravenou kdykoliv přinést odborně či technicky nejvýhodnější řešení.

Svoji obdobu má tento institut v ust. § 591 an obchodního zákoníku, které pojednává o kontrolní činnosti. Smlouvou o kontrolní činnosti se zavazuje vykonavatel kontroly provést nestranně zjištění stavu určité věci nebo ověření výsledku určité činnosti a vydat o tom kontrolní osvědčení. Jde o absolutní závazkový právní vztah. Z ust. § 597 následně plyne, že posudek musí být vždy vypracován čistě pro potřeby smluvních stran a nemůže se dotknout třetí strany.⁴³

Cílem institucionalizované expertizy je zhodnotit spor z pohledu technického či z pohledu oborově relevantních faktů. Jmenovaný expert své nestrannosti dosahuje tak, že nijak nezkoumá ani není vázán ustanoveními smlouvy mezi stranami, avšak zkoumá pouze technickou podstatu sporu a nabízí čistě odborný pohled na předmět jeho kontroly.⁴⁴ V tomto ohledu nalézáme principiální odlišnost povahy expertizy a řízení rozhodčího.

⁴² Srov. Rozehnalová, N., cit. d., 2. vyd., s. 33 dole.

⁴³ Ust. § 597 stanoví, že provedení kontroly se nedotýká poměrů mezi objednatelem a jinými osobami, zejména osobami, jimž je určen nebo od nichž pochází předmět kontroly.

⁴⁴ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol., cit. d., komentář k ust. § 592, s. 1156 dole.

Odborný posudek experta či expertního týmu mohou strany již ve smlouvě o spolupráci stanovit jako závazný nebo naopak jako nezávazný. Výsledkem expertizy tak může být jednak nucená akceptace řešení (v případě, kdy byl nálezn experta pro strany závazný), ale v případě, kdy je expertiza nezávazná a strany řešení nepřijmou, může výstupní posudek z expertizy sloužit také jako podklad (důkazní prostředek) pro následné rozhodčí či soudní řízení. V případě, kdy je posudek pro strany závazný a kdy odborník o sporu tedy výslovně rozhoduje, inklinuje expertiza svými znaky k rozhodčímu řízení.

Mezi příklady, kde je vhodná tato forma řešení sporů, uvádí odborná literatura transakce, v nichž je zásadním problémem určit, zda určitá činnost ještě spadá či již nespadá do rozsahu smlouvy.⁴⁵ Konkrétně půjde o spolupráci v oblasti licenčních smluv, finanční kontrolu, výběrová řízení nebo testování kvality výrobků či staveb. Podobně bude expertizy vhodné využít tam, kde není stranám sporu zřejmé, jak určitou konkrétní problematiku do smlouvy pojmout. Strany mohou nechat nejprve vypracovat odbornou expertizu a její výsledek pak do smlouvy zahrnout, anebo mohou naopak ve smlouvě ustanovit, že tato problematika bude doplněna později⁴⁶ rozhodnutím experta.

2.6. Mini-trial

Úkolem mini-trial je nastítnit pravděpodobný výsledek případného soudního řízení, pokud by probíhalo ve stejné věci.⁴⁷ Mini-trial řízení často probíhá jako simulovaný soudní proces. Mini-trial nabízí stranám získat odborný předpoklad, jak by zřejmě o jejich sporu bylo rozhodováno soudem, avšak zde za mnohem nižších nákladů a v krátkém časovém období. Současně se při řízení předpokládá za každou ze sporných stran účast manažersky vysoce postavených osob, které díky svému postavení jsou schopny vážit mezi hodnotou sporu a hodnotou celkové spolupráce.

Mini-trial má dvě základní podoby. Na straně jedné stojí řízení, kterému předsedá nezávislá osoba (soudce), a na druhé straně pak řízení, kterého se účastní pouze strany sporu, tedy řízení bez účasti třetí neutrální osoby. První uvedený případ popisuje skutečnou simulaci soudního řízení za účasti profesionála, jeho podobu však mohou strany dohodou zásadně modifikovat a

⁴⁵ Rozehnalová, N., cit. d., s. 35.

⁴⁶ Ve smyslu ust. § 272 odst. 2 obchodního zákoníku.

⁴⁷ Použití mini-trial poprvé popisuje spor Telecredit Inc. vs. TRW z roku 1977, který se tak stal vzorovým příkladem pro mini-trial a ve svých dlech jej užívají mnozí autoři.

zkracovat či zjednodušovat. V druhém jmenovaném případě si strany z řad svých manažerů a advokátů vytvoří soudní týmy a vzájemně si přednesou fakta, která následně samy vyhodnotí a v předem určeném časovém úseku zaujmou stanovisko, jak spor řešit.

Sporné strany tak mohou pod tlakem vysokých předpokládaných nákladů či potenciální vleklosti soudních sporů přijmout okamžité řešení vyhovující oběma stranám. Hospodářský zájem stran na vzájemné spolupráci je zde upřednostněn před soudním řešením a zkoumáním, které straně sporu by bylo právo nakonec přisouzeno.

Prky mini-trial v sobě obsahuje rovněž přípravné jednání soudu ve smyslu ust. § 114c OSŘ o přípravném jednání, které není považováno za soudní jednání, avšak za jiný soudní rok⁴⁸. Přípravné jednání je méně formalizované než samotné jednání ve věci. Zákon následně předpokládá, že soud se již v přípravném jednání pokusí o smír mezi stranami. Výsledkem přípravného jednání tak může být uznání nároku žalovanou stranou, nebo že se strany sporu v tomto momentě dohodnou na mimosoudním urovnání sporu⁴⁹.

Shrneme-li, je mini-trial svými znaky blíže rozhodčímu řízení, když je formalizován procesními prvky typickými v soudním či rozhodčím řízení, avšak výsledek zde není pro strany sporu závazný. Mini-trial tak bývá přirovnáván k hybridní formě nezávazné mediace a rozhodčího řízení.

2.7. Smíšené formy

Smíšené formy alternativních způsobů řešení sporů v sobě zahrnují prvky některého z výše zmíněných typů procesů při řešení sporů a současně rozhodčího řízení. Za smíšenou formu rovněž označíme i stupňovitě plánované procesy, které se skládají z více stádií. V takovém typu řízení se začne jedním ze stanovených prostředků, a v případě, kdy postup danou metodou nevede k vyřešení sporu, přechází se na další předem stanovený způsob řešení sporu, jehož výsledek bude již pro strany závazný.

⁴⁸ Bureš, J., Drápal, L., a kol., Občanský soudní řád I. § 1 až 200za, Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, komentář k ust. § 114c, s. 800.

⁴⁹ Srov. Bureš, J., Drápal, L., a kol., Občanský soudní řád I. § 1 až 200za, Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, komentář k ust. § 114c, s. 805.

2.7.1. Medarb

Madiation-arbitration (med-arb) je prvním z praxe ustáleným procesem, který probíhá ve více stupních a zahrnuje v sobě mediaci a arbitrážní řízení. Zda předchází mediace rozhodčímu řízení či naopak může být opět otázkou různého přístupu či motivace stran pro volbu tohoto způsobu řešení sporů.

V případě reverzního procesu, kde první stádium tvoří arbitráž (označován také jako arb-med), je nejprve vynesena závazný rozhodčí nález. Druhé mediační kolo pak v sobě zahrnuje možnost dohodnout se jinak, než bylo rozhodnuto v arbitrážním řízení. V okamžiku mediačního kola jsou totiž obě strany seznámeny s řešením, které by následovalo v případě, že v mediaci nedosáhnou smíru. V takovém postupu nelze přehlédnout určitý psychologický efekt spočívající ve faktu, že pokud se strany nedohodnou jinak, bude aplikováno rozhodnutí nalezené v prvním arbitrážním kole.⁵⁰

Setkat se lze se dvěma základními formami med-arb, a to smíšenou (blended) a oddělenou (conjoined). Blended med-arb je popisována jako proces, kde je rozhodcem i mediátorem totožná osoba a strany se mohou pohybovat mezi oběma typy řízení. V praxi nepůjde o dvě řízení, ale o jediný proces, ve kterém bude mediace či arbitráže použito zejména dle aktuální vhodnosti. Řízení zde může volně přecházet z jednoho stádia do druhého. Nejčastější podoba blended med-arb probíhá jako rozhodčí řízení, které je v případě vhodnosti přerušeno krátkou a rozhodcem řízenou mediací. Záparem této formy je bezesporu podjatost osoby rozhodce, který je v rozhodčím řízení ovlivněn svými názory vytvořenými v průběhu kola mediačního a naopak.

V případě conjoined med-arb jsou rozhodcem a mediátorem odlišné osoby a procesy jsou vzájemně odděleny.⁵¹ Prvním stupněm v jednání je nejprve mediace a v případě jejího neúspěchu následuje rozhodčí řízení. Výhodou tohoto oddělení obou fází je vysoká míra neutrality mediátora, který nemůže být ovlivněn skutečností, že v případě nedosažení dohody bude sporu tak jako tak předsedat jako rozhodce. Podobně je výhodou neutralita rozhodce, který není ovlivněn předchozím vývojem sporu v mediaci.⁵²

⁵⁰ Raban, P., cit. d., s. 41.

⁵¹ Odlišnost v osobě rozhodce a mediátora Rozehnalová N. neuvádí v cit. d. jako výslovnou podmínku, ale pouze jako variantu conjoined med-arb. Na oddělení osob rozhodce a mediátora naopak trvá Raban P., v cit. d, s. 37.

⁵² Raban, P. v cit. d. uvádí další argumenty podporující striktní oddělení funkce mediátora a rozhodce na s. 38.

Popsané oddělní obou funkcí je typickým prvkem pro jednu z řady forem med-arb nazývanou jako med-arb-opt-out (zde mohou strany fakultativně určit, že mediátor nebude následně rozhodcem). Protože je však znalost případu získaná v prvním mediačním stádiu současně výhodou, vytvořila se jiná podoba označená jako co-med-arb, ve které se za osobu rozhodce zvolí sice jiná osoba než mediátor, jedná se však o osobu, která se již mediace účastnila a která je tak s věcí seznámena. Toho se dosáhne tím způsobem, že budoucí rozhodce se pasivně účastní již některých jednání mediačního kola a naopak mediátor asistuje svými znalostmi rozhodci v kole arbitrážním. Výsledkem je výrazné zkrácení doby potřebné pro seznámení se se skutkovou podstatou, avšak při zachování vysoké míry neutrality předsedající osoby.

2.7.2. Medaloa

Další rozšířenou smíšenou formou je vedle med-arb také medaloa⁵³ (mediation and last-offer arbitration). Rovněž tento způsob řešení sporů se skládá z mediace a rozhodčího řízení. Medaloa probíhá nejprve jako mediace. Pokud se mediátorovi nepodaří dosáhnout v mediaci smírného řešení, vyzve strany, aby stanovily své závěrečné „nejlepší“ nabídky, za kterých jsou ochotné dojít s protistranou ke smíru.⁵⁴ Mediátor tyto nabídky porovná a stranám přednese jednu z nich. Teprve pokud obě strany se zvolenou nabídkou nesouhlasí, pokračuje se rozhodčím řízením, ve kterém je rozhodnuto o této selektované nabídce. Pokud je v rozhodčím řízení shledána vybraná nabídka jako dostatečná, rozhodce ji začlení do rozhodčího nálezu.

Ve stádiu mediace tak mediátor nezapojuje svůj názor na spor ani nepřináší svá vlastní řešení. V závěru mediační fáze medaloa může mediátor autoritativně volit jedno ze stranami nabídnutých řešení. Avšak teprve v případné arbitrážní fázi rozhodce určí, zda je dle jeho názoru nabídka strany dostatečná.

V praxi se lze setkat s různými okamžiky, kdy strany své závěrečné nabídky v medaloa mediátorovi předávají. Může se tak stát již při zahájení řízení (nabídka je v této fázi řízení známa pouze mediátorovi a nikoliv protistraně), anebo jsou nabídky podány naopak až v samém závěru mediace, kdy je zřejmé, že ke smíru nedojde.

⁵³ Raban P. v cit. d. na s. 40 dole považuje medaloa za jednu z forem med-arb.

⁵⁴ Počet nabídek se může dle typu medaloa lišit. Každá ze stran může mít právo položit pouze jedinou závěrečnou nabídku. V rámci medaloa však mohou mít strany i možnost položit nabídek více. Taková forma se poté označuje jako high-low arbitration.

Výhodou medaloa proto je, že jsou-li mediátorovi či arbitrovi nabídky stran známy, a jelikož ví, že vycházet bude moci pouze z nich, může svou pozornost omezit pouze na fakta sporu, která souvisejí s danými nabídkami, a ostatním faktům není třeba věnovat pozornost. Takový postup opět zásadně zkracuje dobu potřebnou k dosažení řešení sporu.

3. Rozhodčí řízení

Vývojem alternativních způsobů řešení sporů došlo k profilaci a samostatnému vyčlenění rozhodčího řízení, které tak stojí mezi jednotlivými alternativními způsoby řešení sporů na jedné straně a obecnými soudy na straně druhé. Přesto však nelze přehlížet příbuznost a podstatu rozhodčího řízení a jiných alternativních způsobů řešení sporů. Také v odborné literatuře se lze setkat jak s vyčleněním rozhodčího řízení jakožto samostatné skupiny, tak také se zařazením arbitráže jen jako jejich podskupiny alternativních způsobů řešení sporů.⁵⁵

Charakteristická odlišnost rozhodčího řízení od ostatních alternativních způsobů řešení je zejména závaznost nálezů z něj vzešlých. Rozhodčí nález je vykonatelný i proti vůli strany sporu. Pravidla arbitráže jsou stále méně formální než procesní pravidla soudního řízení, avšak formálnost je podstatně vyšší, než u jakéhokoliv z alternativních způsobů řešení sporů, včetně definičně nejpodobnější mediaci (či smířčího řízení).

Zatímco dříve jmenované alternativní způsoby řešení sporů sledují a jsou vázané jediným cílem, kterým je společný zájem sporných stran⁵⁶, v případě rozhodčího řízení již tomu tak není a svou roli nastupují procesní zásady a příslušná právní úprava.

3.1. Zásady ovládající rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení je charakterizováno nižší mírou formálnosti oproti řízení soudnímu. Přesto v celém procesu panují základní zásady, na nichž je řízení vystavěno. Jde především o zásadu rovnosti stran včetně nutnosti poskytnout jim plnou příležitost k uplatnění práv, zásadu dispoziční, zásadu rychlosti a hospodárnosti řízení, zásadu projednací, zásadu volného hodnocení důkazů, zásadu neformálnosti vedení řízení.

Zejména pak rychlost rozhodčího řízení a nižší náklady budou nejčastější motivací stran řešit jejich spor v rozhodčím řízení. Rozhodčí řízení je nadto možné v některých případech uspíšit

⁵⁵ Samostatné oddělení rozhodčího řízení popisují např. Klein, B., Doleček, M., cit. d., s. 4; Rozehnalová, N., cit. d., 2. vyd., s. 21. Naopak jako druh ADR klasifikuje rozhodčí řízení Raban, P., cit. d., s. 42.

⁵⁶ Výjimku z tohoto pravidla může částečně tvořit ze své podstaty mini-trial řízení.

dle požadavků stran.⁵⁷ Jednoinstančnost řízení a povaha rozhodčího nálezu coby exekučního titulu jsou výrazem značné hospodárnosti rozhodčího řízení.⁵⁸

Rysem rozhodčího řízení je také jeho neveřejnost (ust. § 19 odst. 3 ZRŘ). Tato zásada vychází z podstaty rozhodčího řízení spočívající v rychlém nalezení řešení, aniž by byl spor jakkoliv zveřejňován a strany mohl případně kompromitovat. Zejména pak v situaci podnikatelských subjektů je uchování neveřejných obchodních informací, které je nutné v řízení předložit, podstatným aspektem pro volbu rozhodčího řízení.⁵⁹

3.2. Pojem rozhodčího řízení

Definici pojmu rozhodčí řízení bychom nenalezli v žádném mezinárodním předpisu a ani definice v ust. § 1 ZRŘ⁶⁰ není úplnou definicí pojmu rozhodčího řízení. Naopak v odborné literatuře lze nalézt mnoho příbuzných koncepcí jak rozhodčí řízení definovat.

Pro správné uchopení pojmu rozhodčího řízení je nutné nejprve stanovit jeho definiční znaky. Těmito jsou rozhodčí smlouva, spor mezi stranami, rozhodování sporu za účasti třetí nezávislé osoby a vydání rozhodčího nálezu.⁶¹ Strany, mezi kterými panuje nebo by mohl vyvstat spor, se na základě rozhodčí smlouvy podřídí závaznému nálezu třetí soukromé osoby. Rozhodčí smlouvou strany zbavují obecné soudy pravomoci jednat ve stejné věci. Strany mají zásadní vliv na průběh proces rozhodčího řízení. Arbitr může do řízení zasahovat jen v mantinelech určených rozhodčí smlouvou a právním řádem. Rozhodčí řízení končí závazným nálezem, který je soudně vykonatelný.⁶²

⁵⁷ Srov. ust. § 27a odst. 1 Řádu RS při HK a AK ČR.

⁵⁸ Růžička, K., *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 26.

⁵⁹ Klein, B., *Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení*. Právní fórum 2008, roč. V., č. 4, s. 132.

⁶⁰ Ust. § 1 zní: „Tento zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů.“

⁶¹ Srov. Tweeddale, A., Tweeddale, K., *Arbitration of Commercial Disputes: International and English Law and Practice*, Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 33 an.

⁶² Sanders, P., *Arbitration, International encyclopaedia of comparative law*, J. C. B. Mohr, 1996, s. 5.

3.3. Rozhodné právo a lex arbitri

Z definice vyplývá, že rozhodčí řízení se v obecné rovině opírá o vůli sporných stran, které obě požadují spor řešit v rozhodčím řízení, a dále o právní řád státu, který bude pro řízení rozhodný. Z tohoto pohledu je podstatné oddělení pojmu tuzemského (vnitrostátního) rozhodčí řízení a mezinárodní rozhodčí řízení.

Bude to totiž vždy právní řád určitého státu, do kterého musí být rozhodčí řízení zasazeno a dle něj vedeno. Právní rámec je zde nejpodstatnější odlišností rozhodčího řízení od ostatních alternativních způsobů řešení sporů. Jak je zřejmé, určení právního rámce rozhodčího řízení bude klíčové pro každou fázi řízení.

V případech řízení s mezinárodním prvkem bude proto nejprve třeba ověřovat, který právní řád bude pro procesní postup rozhodný. Odborná literatura z tohoto pohledu odlišuje několik samostatných stádií, která se jednotlivě každé může řídit jiným rozhodným právem. Prvním je moment uzavření rozhodčí smlouvy, následně půjde o právo rozhodné pro samotné rozhodčí řízení (lex arbitri) a konečně je třeba určit právní rámec pro posouzení merita věci.⁶³

Strany sporu mohou vědomě rozhodčí řízení přesunout do státu, kde je to z pohledu průběhu řízení, uznání a výkonu rozhodnutí či případného soudního přezkumu pro obě strany nejvýhodnější. Různé právní řády mohou přiznávat stranám sporu i rozhodcům různou úroveň autonomie.

3.4. Mezinárodní rozhodčí řízení

Při zkoumání, zda jde o rozhodčí řízení tuzemské či mezinárodní, vycházejme ze základů, které položil vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži⁶⁴, kde je jakožto základní definiční znak zavedeno kritérium sídla rozhodčího řízení.

Znaky mezinárodního rozhodčího řízení jsou definovány v ust. § 1 zákona UNCITRAL. Dle této textace je rozhodčí řízení mezinárodní povahy, (a) jsou-li sídla stran sporu umístěna

⁶³ Pauknerová, M., *Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraniční – otázky rozhodného práva* in: *Právní rozhledy*, 2003, č. 12, s. 587 – 594.

⁶⁴ Čl. 1 odst. 3 Vzorového zákona UNCITRAL (Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo) ze dne 21. 6. 1985, ve znění dodatků z roku 2006. Úplné znění na: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html.

v různých státech, (b) je-li rozhodčí řízení konáno v jiném státu, než je sídlo alespoň jedné strany sporu, anebo je-li místo plnění závazku v jiném státu, než je sídlo alespoň jedné strany sporu, (c) pokud strany výslovně ujednaly, že vztah předmětu sporu souvisí s více než jediným státem. Při splnění kteréhokoliv z uvedených znaků je řízení považováno za mezinárodní.

V některých případech tak půjde o mezinárodní arbitráž vždy již z povahy řízení (tam, kde sídla obou stran jsou umístěna v jiných státech než samotné řízení), v jiné situaci mohou strany mezinárodní prvek řízení nahradit svou cílenou dohodou (tam, kde si strany smluvně určí, že předmět rozhodčí smlouvy má vztah k více než jedné zemi). V posledně jmenovaném případě bude tedy rozhodčí řízení mezinárodní, ačkoliv samo o sobě žádný mezinárodní prvek neobsahuje.

Pro úplnost dodáváme, že odborná literatura nabízí rovněž negativní vymezení pojmu mezinárodní rozhodčí řízení, jako řízení, které je ve všech svých prvcích vázáno k jednomu státu.⁶⁵

Je ovšem třeba doplnit, že moderní právní řády směřují častěji k unifikaci úpravy vnitrostátního a mezinárodního rozhodčího řízení a mezinárodnímu rozhodčímu řízení tak mnohdy není věnováno zvláštní postavení od řízení vnitrostátního.⁶⁶

Český ZRŘ upravuje speciálně mezinárodní rozhodčí řízení ve svých ustanoveních § 36 až § 40. Ustanovení obsahují speciální úpravu pro řízení s mezinárodním prvkem a pro nálezy vydané v cizím státě. Samotný pojem mezinárodní řízení zákonem vymezen není.

3.5. Rozhodčí smlouva

Základní ustavující podmínkou pro rozhodčí řízení je zpravidla rozhodčí smlouva. Tato je definována jako písemná dohoda stran o tom, že jejich majetkový spor bude rozhodovat jeden nebo více rozhodců nebo určitý rozhodčí soud namísto soudu obecného. Půjde zde o smlouvu v jejím klasickém pojetí, kdy jsou jí synallagmaticky založena práva a povinnosti mezi

⁶⁵ Rozehnalová, N., cit. d., 2. vydání, 2008, s. 48.

⁶⁶ Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., Kröll, S. M., *Comparative International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 2003, s. 63.

stranami. Předmětem takové smlouvy je pak přenos soudní pravomoci ze státních orgánů veřejné moci na rozhodce.

Výjimkami z výše uvedené podmínky existence rozhodčí smlouvy jsou dva případy. Prvním z nich jsou spory z mezinárodních investic mezi státem a fyzickými či právníckými osobami ze státu jiného. V těchto případech není existence rozhodčí smlouvy vyžadována a rozhodčí řízení lze konat na základě dvoustranných nebo mnohostranných mezinárodních dohod o podpoře investování a ochraně investic. Druhým případem může být dobrovolné podrobení se rozhodčímu řízení spornou stranou, aniž by byla uzavřena rozhodčí smlouva. Takovou možnost výslovně připouštějí některé řády rozhodčích soudů.⁶⁷

V tomto místě je ovšem třeba upozornit na judikaturu Nejvyššího soudu, dle kterého *„není-li uzavřena rozhodčí smlouva, není vydaný rozhodčí nález způsobilým exekučním titulem, bez zřetele k tomu, že povinný v rozhodčím řízení neexistenci rozhodčí smlouvy nenamítl.“*⁶⁸

Dle ust. § 15 odst. 2 ZRŘ lze nejpozději při prvním úkonu v řízení ve věci samé vznést námitku nedostatku pravomoci rozhodců, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy.⁶⁹ Tento limit se ovšem nemůže vztahovat na jiné řízení než řízení rozhodčí, zejména na něj nebude možné odkazovat ve fázi výkonu rozhodčího nálezu. Účastník rozhodčího řízení nesmí být negativně dotčen rozhodčím nálezem, s jehož vydáním dopředu nesouhlasil, byť by v průběhu rozhodčího řízení byl pasivní a námitku nedostatku pravomoci rozhodce nenamítl.⁷⁰

⁶⁷ Např. tak připouští Řád pro mezinárodní spory i Řád pro vnitrostátní spory RS při HK ČR a AK ČR.

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2227/2011.

⁶⁹ Tento limit se netýká neplatnosti rozhodčí smlouvy z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, a dále je aplikace tohoto ustanovení zcela vyloučena v případě sporů ze spotřebitelských smluv.

⁷⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 871/11, ze dne 17. 1. 2012.

4. Arbitrabilita sporu

Arbitrabilitou sporu rozumíme jednu z esenciálních podmínek pro přípustnost sporu k řešení před rozhodci v rozhodčím řízení. Jedině za podmínky, že je spor arbitrabilní, je možné zvolit si rozhodčí řízení jakožto způsob řešení sporu.

4.1. Přípustnost rozhodčího řízení obecně

Okruh sporů a otázek, které konkrétní právní řád připouští k projednání v arbitrážním řízení, nazývá právní věda objektivní arbitrabilitou sporu⁷¹. V situaci posuzování rozhodčí smlouvy stanoví článek II. odst. 1 NY Úmluvy, že smluvní státy uznají rozhodčí smlouvu, jež se vztahuje na spor, který je arbitrabilní. Článek V. odst. 2 písm. a) NY Úmluvy výslovně stanoví, že právem rozhodným pro arbitrabilitu je právo státu, kde se žádá o uznání a výkon nálezů.

V tomto místě je třeba upozornit na úpravu v Evropské úmluvě. Tato obsahuje zásadu přednosti volby práva rozhodčí smlouvou. V případě, že by nebyla provedena volba práva rozhodčí smlouvou, rozhoduje se podle právního řádu státu, kde má být vydán rozhodčí nález, respektive podle právního řádu státu soudu, jenž o této otázce rozhoduje.

Česká právní úprava rozhodčího řízení upravuje přípustnost arbitrážního řízení s mezinárodním prvkem poměrně striktně. Splnění obecných podmínek zakotvuje ust. § 36 odst. 1 ZRŘ tak, že: „*Přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle tohoto zákona.*“ Z hlediska české právní úpravy by tedy nebylo možné předložit spor rozhodci, přestože by takový spor byl arbitrabilní podle právního řádu rozhodného pro uplatňovaný nárok, pokud by nebyly zároveň splněny podmínky obsažené v ZRŘ.

⁷¹ Pojem „subjektivní arbitrabilita sporu“ je pak používán jako pojem užšího významu a to v případech, kdy si strany samy dále zúží objektivní arbitrabilitu např. jen na určité předměty. Srov. Rozehnalová, N., cit. d., 2. vyd., Praha: ASPI Wolters Kluwer, 2008, s. 116.

4.2. Objektivní arbitrabilita sporu

Objektivní arbitrabilita je vymezena konkrétním právním řádem každého státu. Právní řády států vymezují arbitrabilitu většinou jako pozitivně i negativně vymezený okruh situací, které jsou způsobilé být řešeny před rozhodci.

Arbitrabilitu sporu definuje ZRŘ v ust. § 2 odst. 1 takto: „*Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva).*“ Následuje odstavec druhý: „*Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír.*“ Odstavec třetí specifikuje předmět rozhodčí smlouvy.

4.3. Pozitivní podmínky arbitrability

Ve výše zmíněné úpravě nalézáme vymezení jednak pozitivní a jednak negativní. Pozitivní část zákonné definice požaduje, aby se jednalo o majetkový spor mezi stranami, k jehož projednávání a k rozhodnutí o něm by jinak byla dána pravomoc soudů. Negativně pak zákon eliminuje spory, jejichž předmět vylučuje použití rozhodčího řízení.

4.3.1. Majetkové plnění

Prvním předpokladem arbitrability je majetkový charakter sporu. Tento požadavek však není spojen pouze s finančním plněním⁷². Majetkové plnění specifikuje dále odborná literatura kromě plnění peněžitého jako vydání věci, popř. jiné reálné plnění (dodání zboží, provedení určité činnosti) a zdržení se určité činnosti.⁷³ Za majetkové spory jsou považovány rovněž spory o nárocích, které jsou penězi ocenitelné (např. povinnosti provést dílo).⁷⁴ Do pojmu

⁷² Důraz na peněžní plnění v souvislosti s pojmem „majetkové plnění“ dávají především komentáře k ust. § 37 ZMPS.

⁷³ Kučera, Z., Tichý, L., *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář*, Praha: Panorama, 1989, s. 221 an.

⁷⁴ Klein, B., Doleček, M., cit. d., s. 8.

majetkový spor je třeba dále zahrnovat spory o určení a to za podmínky, že předmětné určení bude mít dopad do majetkové sféry. Tento výklad lze vyvodit rovněž z důvodové zprávy k ZRŘ⁷⁵, která obsahovala dvě varianty textace ust. § 2 ZRŘ, a to tu, která byla přejata do současného znění zákona a druhou variantu, jež zužovala arbitrabilitu pouze na spory týkající se plnění.

Nejednoznačný je postoj českých odborníků k oblasti sporů, jejichž předmětem je nemovitost⁷⁶, konkrétně ve sporech ohledně práv zapisovaných do katastru nemovitostí. Arbitrabilita v případě sporů spojených s právem k nemovitosti je výslovně vyloučena například ve slovenské úpravě rozhodčího řízení.⁷⁷

4.3.2. Komutativní příslušnost obecných soudů

Další podmínkou arbitrability je komutativní pravomoc obecného soudu k projednání a rozhodnutí takového sporu. Jedná se o situace, kdy jsou dle příslušných zákonů jedinými orgány, které ve sporu rozhodují, obecné soudy. V české úpravě lze tyto spory konkrétně určit v souladu s ust. § 7 odst. 1 OSŘ. Z těchto premis vyplývá, že pokud je nadán v konkrétním sporu pravomocí k řízení a rozhodnutí sporu jiný orgán než soud, nelze takový spor projednat ani rozhodnout v arbitrážním řízení.

V kontextu českých pramenů práva je třeba dále v tomto místě zmínit čl. 36 odst. 1. Listiny základních práv a svobod. Podle něj se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Podle čl. 4 odst. 2 pak meze základních práv a svobod mohou být upraveny pouze zákonem. V souvislosti těchto článků je tedy třeba pro účely našeho výkladu považovat za takový zákon ZRŘ a jiným orgánem arbitrážní soud.

Z vymezení pojmu obecného soudnictví je třeba vyloučit rozhodování správního orgánu. V soukromoprávních sporech, které projednává a rozhoduje správní orgán, jsou české obecné

⁷⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o rozhodčím řízení, vysvětlení k ust. § 2.

⁷⁶ Např. Mothejzík, J., a kol., *Zákon o rozhodčím řízení, Komentář*. Praha, 1996, na s. 20 tyto spory za arbitrabilní nepovažuje. Naopak Bělohávek, A. arbitrabilitu u těchto sporů připouští, in: *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 30.

⁷⁷ Nemovitosti jsou vyloučeny textací ust. § 1 odst. 3 písm. a) zákona č. 244/2002 Z. z., o rozhodcovském konání. Právní věta zní: V rozhodcovském konání nemožno rozhodovať spory o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam.

soudy povolány pouze za podmínek uvedených v části páté OSŘ. Příslušnost obecných soudů je zcela vyloučena až do splnění podmínek ust. § 244 OSŘ. V těchto sporech nelze proto sjednat rozhodčí řízení. Možnost předložit spor arbitrovi mají strany až od okamžiku právní moci rozhodnutí správního orgánu, kdy je již podle části páté OSŘ dána pravomoc i obecných soudů k projednání a rozhodnutí sporu. Je však nutné zdůraznit, že odborná veřejnost není v této otázce jednoznačná.⁷⁸

4.3.3. Alternativní možnost uzavřít smír

Možnost uzavřít ve věci smír je třetí podmínkou arbitrability sporu. Význam a použití institutu smíru je třeba v rámci českého práva vykládat podle § 99 OSŘ, na který ZRŘ v poznámce odkazuje. Textace zákona zde stanoví jedinou podmínku, a to „připouští-li to povaha věci“. Podle komentáře k zákonu⁷⁹ jde zejména o situace, kdy jde o dvoustranný poměr a zároveň není vzájemná úprava právních vztahů stran dispozitivními úkony vyloučena hmotněprávní úpravou. Lze tedy vyloučit možnost arbitrážního řízení ve věcech, kde je rozhodováno o statusových věcech (rozhodování o osobním stavu ve smyslu ust. § 80 písm. a) OSŘ), dále které lze zahájit i bez návrhu (viz ust. § 81 odst. 1 OSŘ), kdy dohoda vyžaduje ke své platnosti souhlas soudu, a konečně kde hmotné právo nepřipouští dohodu účastníků.

Pokud tedy použijeme k objasnění možnosti uzavřít smír právo hmotné, je smír přípustný ve všech případech, se kterými mohou subjekty řízení plně disponovat. V tomto smyslu se jedná zejména o výše zmíněnou dohodu smluvních stran, konkrétně narovnání, zrušení, novaci či započtení dohodou.

4.4. Negativní podmínky arbitrability

4.4.1. Překážka výlučné mezinárodní pravomoci soudů

K této překážce přistupují různí autoři nejednotně. Existují dva možné pohledy. Jednak přístup nekonfliktní, podle nějž stanovení výlučné pravomoci soudu konkrétního státu lze vztáhnout jen na vnitrostátní soudnictví. Lze se ovšem setkat v právní teorii s pohledem opačným, podle kterého výlučná pravomoc soudu vylučuje možnost rozhodnout spor

⁷⁸ Opačný názor zastává např.: Bělohávek, A., cit. d., s. 28.

⁷⁹ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M., *Občanský soudní řád*. Praha, 2001, s. 356 an.

v arbitrážním řízení. V českém právním řádu není arbitrabilita sporu nijak v tomto směru omezena a spor by byl proto arbitrabilní i v případě výlučné soudní pravomoci.

4.4.2. Nemožnost rozhodovat incidenční spory

Incidenčním sporem rozumíme spory vyvolané konkursním řízením, či vyrovnávacím řízením. Výčet incidenčních sporů podává insolvenční zákon.⁸⁰ V této situaci váží právní úprava mezi zájmy stran v rozhodčím řízení a věřiteli v insolvenčním řízení. Odůvodněním pro nearbitrabilitu incidenčních sporů bude ochrana věřitelů a nutnost zajistit jejich rovné uspokojení.

Není zároveň možné přehlížet, že rozvoj mezistátní hospodářské spolupráce a masivní propojenost ekonomik jednotlivých států znamenal nástup principu univerzality v insolvenčním řízení.⁸¹ V rámci některých právních řádů lze stále řešit incidenční spory před rozhodčími soudy. Ve většině právních řádů ovšem zásadně nebudou arbitrabilní otázky řešící samotný průběh insolvenčního řízení (jmenování insolvenčního správce, otázky týkající se zahájení insolvenčního řízení).⁸²

4.4.3. Zrušená překážka sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení

Tato dnes již zrušená překážka arbitrability byla do ZRŘ implementována zákonem č. 245/2006 Sb.⁸³, který do ust. § 1 ZRŘ vložil druhý odstavec, kde výslovně vyloučil možnost řešit spory veřejných neziskových organizací. V souvislosti se zrušujícím rozhodnutím částí zákona Ústavním soudem ČR⁸⁴, na který ust. § 1 ZRŘ v tomto místě odkazoval, byla tato překážka arbitrability odstraněna. Odborná literatura v současnosti upřednostňuje pro řešení těchto sporů mediaci.⁸⁵

⁸⁰ Ust. § 159 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení, insolvenční zákon.

⁸¹ Bělohávek, A. J., *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář.*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007, s. 3.

⁸² Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., Kröll, S. M., cit. d., s. 206.

⁸³ Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 51/06, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. ÚS 483/2006 Sb.

⁸⁵ Cholenský, R., *Mimosoudní řešení sporů ve zdravotnictví – příležitost pro mediaci.* Právní rozhledy, 2007, číslo 11, str. 404.

4.5. Důsledky nedostatku arbitrability

Nedostatek arbitrability, v případě vydání nálezu rozhodčím soudem i přes tyto vady, bude mít dopad zejména na výkon takového rozhodnutí. Dle ustanovení čl. V. odst. 2 písm. b) NY Úmluvy může být důsledkem popsané situace odepření výkonu rozhodčího nálezu. Bude tomu tak v případech, kdy by měl výkon nálezu rozhodčího soudu jednoho státu být proveden na území jiného smluvního státu, pokud by takové uznání nebo výkon příslušného rozhodčího nálezu byl v rozporu s veřejným pořádkem této země. Pokud by tedy podle právního řádu jiného státu byly podmínky arbitrability stanoveny volněji, než je tomu v ZRŘ, je možné výkon takového nálezu na našem území odepřít.

V rámci českých rozhodčích nálezů hovoří ust. § 31 písm. a) ZRŘ jednoznačně: „*Soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu.*“ Avšak ani v takovém případě, kdy by žádná ze stran podobný návrh na zrušení nálezu nepodala, nemohou rozhodci v řízení platně pokračovat či rozhodnout.

Nelze ponechat bez pozornosti vývoj směrem k rozšiřující se vůli států ponechat jednání stran co nejširší rámec. Státy si na druhou stranu současně vždy ponechávají kontrolu ve sporech obsahujících mezinárodní prvek, kterou by využily v případech, kdy by mělo dojít k výkonu rozhodčího nálezu byť jen potenciálně ohrožujícího nebo zasahujícího do veřejných zájmů.

5. Rozhodčí nález

V rozhodčím řízení nalezneme dvě podoby rozhodnutí. Vedle usnesení⁸⁶ je to právě rozhodčí nález. ZRŘ neobsahuje žádnou přímou definici rozhodčího nálezu. Podstata rozhodčího nálezu není determinována ani v mezinárodních smlouvách závazných pro Českou republiku. Odborná literatura se ve většině pokouší o definici, do níž prakticky zahrnuje náležitosti rozhodčího nálezu a jeho účinky.⁸⁷

Rozhodčí nález je rozhodnutím ve věci samé, nabytím právní moci nálezu dochází podle ust. § 23 písm. a) ZRŘ ke skončení rozhodčího řízení. K vydání rozhodčího nálezu je možno přistoupit, jestliže rozhodci objasnili veškeré otázky a mohou rozhodnout. Obsahem rozhodčího nálezu jsou zpravidla objasněné otázky, které byly stranami předloženy. Obsahem nálezu může být ovšem také smír⁸⁸, který strany mezi sebou uzavřely a podle ust. § 24 odst. 2 ZRŘ zvolí pro jeho formu rozhodčí nález.

5.1. Tuzemský a cizí rozhodčí nález

Rozhodčí nález vydaný na území České republiky bude vždy považován za český rozhodčí nález. Cizími rozhodčími nálezy rozumí ZRŘ rozhodčí nálezy vydané na území cizího státu. Místo vydání je jednou z náležitostí rozhodčího nálezu a mělo by být v nálezu výslovně uvedeno. Pokud nebude v nálezu explicitně uvedeno, kde byl „rozhodčí nález vydán“, lze (bez přímé opory v zákoně) presumovat, že místo vydání je totožné s místem řízení.⁸⁹

Slovenská právní úprava v tomto místě stanoví explicitně, že za místo vydání se považuje místo řízení (pokud se strany nedohodly jinak). Na místo vydání nemají přímý vliv žádná jiná místa, která lze s řízením spojovat (místo podpisu, místo odeslání nálezu).

⁸⁶ Vydáním usnesení končí rozhodčí řízení, aniž by bylo rozhodováno ve věci samé nebo rozhodováno o uložení jakékoliv povinnosti některému z účastníků. Tento typ usnesení je třeba rozlišovat od usnesení, jímž rozhodci rozhodují o procesních otázkách a postupu v řízení.

⁸⁷ Zdařilou definici uvádí např. Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd., s. 162.

⁸⁸ Uzavření smíru je jedna ze základních podmínek arbitrability sporu. ZRŘ dokonce rozhodci ukládá, aby vedl strany přednostně k uzavření smíru. Takový trend je typický zejména pro rozhodčí řízení ve Spojených státech.

⁸⁹ Bělohávek, A., cit. d., s. 140.

V situaci, kdy si strany sporu stát řízení určily, nemůže k vydání nálezu dojít v jiném státě, než ve kterém bylo vedeno řízení. Tento požadavek je odůvodněn úvahami stran o místě výkonu nálezu s ohledem na existující mezinárodní smlouvy či existenci vzájemnosti mezi státem vydání nálezu a státem výkonu nálezu.⁹⁰

Je třeba ještě zodpovědět místo vydání v případě rozhodčího tzv. řízení on-line. V případě rozhodčího řízení on-line místo vydání nálezu fyzicky neexistuje. Například Řád RS při HK ČR a AK ČR řeší tuto otázku zavedením pojmu administrační místo, kterým je internetová adresa rozhodčího soudu. Místem vydání rozhodčího nálezu on-line je sídlo RS při HK ČR a AK ČR.⁹¹

5.2. Zánik funkce rozhodce

K zániku funkce rozhodce dochází již samotným vydáním rozhodčího nálezu, nikoliv okamžikem nabytí právní moci. Samotné rozhodčí řízení končí až právní mocí vydaného rozhodčího nálezu. Toto rozlišování je podstatné v situaci, kdy si strany sporu sjednaly, že rozhodčí nález bude přezkoumán jinými rozhodci ve smyslu ust. § 27 ZRŘ.

Zánik funkce rozhodce okamžikem vydání nálezu ovšem není bezvýjimečný. První výjimkou je institut doplňujícího nálezu, který znamená určité obnovení pravomoci rozhodce. Dalšími výjimkami jsou procesní úkony, jako vydání potvrzení o doručení, vyznačení doložky o právní moci (ust. § 28 odst. 1 ZRŘ) či uložení rozhodčího nálezu u soudu (ust. § 29 ZRŘ).

5.3. Náležitosti rozhodčího nálezu

Rozhodčí nález obligatorně obsahuje výrokovou část a fakultativně odůvodnění. Rozhodčí nález obsahuje především objasněné otázky, které zakládaly spor mezi stranami a k jejichž vyřešení byl rozhodce pověřen. Závěry svého rozhodování uvede rozhodce ve výrokové části nálezu. Výrok nálezu musí být dostatečně určitý a musí vypořádat všechny v řízení řádně uplatněné nároky.

⁹⁰ Rozehnalová, N., Mezinárodní právo obchodní, II. díl – Řešení sporů. Brno, 1999, s. 176.

⁹¹ Místo vydání rozhodčího nálezu je upraveno v § 11 Řádu on-line RS při HK ČR a AK ČR.

Rozhodčí nález bude obsahovat odůvodnění vždy, pokud si strany ve smlouvě nebo během řízení neujednaly, že odůvodnění není třeba, a to bez ohledu na to, zda je vydáván podle ust. § 23 ZRŘ nebo ust. § 24 odst. 2 ZRŘ. Rovněž v případě spotřebitelských sporů bude odůvodnění povinnou náležitostí nálezu vždy. Obsah odůvodnění ovšem ZRŘ blíže nespecifikuje.

V řízení před stálými rozhodčími soudy je tato otázka často řešena přímo v řádu příslušného soudu. Obecně odůvodnění bude obsahovat úvahy rozhodce, na základě kterých nález vydal. Strany se však mohou dohodnout ve smyslu ust. § 25 odst. 2 ZRŘ, že rozhodce nemusí nález odůvodnit vůbec. Takovým krokem stran se nicméně podstatně komplikuje použití některých kontrolních mechanismů.

5.4. Infra petitum

Složitější situace z pohledu české pozitivní úpravy nastává v případě, kdy rozhodčí nález neřeší všechny otázky či nároky řádně uplatněné stranami. Například Řád RS při HK ČR a AK ČR řeší takový nedostatek ve svém ust. § 38 odst. 1 tak, že senát vydá na žádost stran tzv. doplňující nález. ZRŘ o doplňujícím nálezu hovoří v ust. § 26 pouze ve smyslu oprav chyb v psaní nebo počtech či oprav jiných zřejmých nesprávností. Pod „jinými zřejmými nesprávnostmi“ je třeba spatřovat neúmyslné přehlédnutí některé skutečnosti, kdy na základě toho je určitá část rozhodčího nálezu v logickém či formálním rozporu s ostatními částmi.⁹² Vydání doplňujícího nálezu navíc komplikuje pohled na funkci rozhodce v řízení ad hoc. Funkce rozhodce končí, jak bylo uvedeno zásadně vydáním nálezu, nikoliv jeho právní mocí.

Aby mohl vydat rozhodce doplňující nález ve smyslu ust. § 26 ZRŘ, muselo by dojít k jakémusi obnovení jeho pravomoci. Z tohoto důvodu se lze snadněji ztotožnit s názorem, že spíše než o doplňující nález se ve chvíli vydání původního nálezu jedná o nález částečný a rozhodčí řízení může pokračovat dále až do chvíle rozhodnutí o všech uplatněných nárocích.⁹³

5.5. Ultra petitum

⁹² Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd., s. 165.

⁹³ Klein, B., Doleček, M., cit. d., s. 115.

Rozhodčí nález může naopak obsahovat rozhodnutí o více nárocích, než jak bylo stranami požadováno. Takové pochybení rozhodců nelze úspěšně hojit doplňujícím nálezem. Na tuto situaci reaguje přímo ZRŘ ve svém ust. § 31 písm. f) a východiskem je zde podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu k obecnému soudu. Stejně se bude postupovat v případě, že strana byla nálezem odsouzena k plnění nemožnému nebo nedovolenému.

Nedovolené plnění ve smyslu ZRŘ přiblížil Ústavní soud, když konstatoval, že za nedovolené plnění „*lze považovat plnění, které není aprobováno vnitrostátním právem. Půjde o plnění, které je vyhrazeno jen některým subjektům, zejména státu, nebo podléhající státnímu dozoru či státnímu povolení (...), u nichž je možnost dispozice s nimi omezena či vyloučena.*“⁹⁴

Příkladem ultra petitum nálezu bude rovněž přiznání příslušenství v souvislosti s peněžními nároky přes to, že oprávněná strana žádné příslušenství nepožadovala. Stejně tak tomu bude v případě, že bude přiřknuto vyšší příslušenství (kupř. vyšší úroky z prodlení), než jaké bylo požadováno. Za ultra petitum bude považováno také stanovení přísnější lhůty pro splnění povinnosti uložené nálezem, než jaká byla požadována. Zde se však nejedná o důvod ke zrušení rozhodčího nálezu dle ust. § 31 písm. f), ale pouze o možnost pro zastavení výkonu rozhodnutí podle ust. § 35 ZRŘ v návaznosti na ustanovení § 268 odst. 1 OSŘ.⁹⁵

5.6. Částečný a mezitímní rozhodčí nález

Situace, kdy se v rozhodčím řízení rozhoduje o několika odlišných nárocích zároveň, povede nezřídka k vydání tzv. částečného (*partial award*) nebo mezitímního nálezu (*interim award*)⁹⁶. Mezitímním nálezem se bude rozhodovat o základu projednávané věci, kdežto částečným nálezem o části uplatňovaného nároku. Jednou vydaný částečný resp. mezitímní nález není v řízení dále přezkoumáván, ledaže konečný nález přezkoumávají v souladu s dohodou stran další rozhodci. Přestože tato otázka není českou pozitivní úpravou řešena jednoznačně, bude za splnění ostatních podmínek částečný respektive mezitímní nález plně vykonatelný.

⁹⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 174/02, ze dne 15. 7. 2002. K tomuto usnesení viz také další části této práce.

⁹⁵ Srov. Bělohávek, A., cit. d., s. 184 d.

⁹⁶ Nejčastěji jsou tyto nálezy vydávány ve sporech o náhradu škody.

6. Povaha rozhodčího nálezu

V oblasti právní povahy rozhodčího nálezu nezastává teorie jednotný názor a lze tak pozorovat čtyři základní teorie – smluvní (hmotněprávní), jurisdikční (procesněprávní), smíšenou teorii a teorii autonomní.

Rozdíly pohledů právních teoretiků plynou v této otázce z odlišného chápání povahy rozhodčího řízení. Povahu rozhodčího nálezu je nutné posuzovat v kontextu povahy rozhodčího řízení.

Podstatou determinace povahy rozhodčího nálezu je určit, zda činnost rozhodce je činností soukromoprávní či veřejnoprávní, tedy zda rozhodce může činit svá rozhodnutí jako orgán veřejné moci. Základním vodítkem pro zodpovězení této otázky je vyřešení situace, zda pravomoc soudce je odvozena od vůle stran anebo zda je delegována státní mocí.

6.1. Hmotněprávní pojetí – teorie smluvní

Nelze odmítnout, že smlouvami řešili jednotlivci své záležitosti ještě před samotným vznikem státního zřízení. Vzhledem k neexistenci státní autority byla jedinou možností, jak případný spor vyřešit, volba arbitra, tedy smluvené autority, která objektivně věc posoudila a rozhodla. Smyslem takové smlouvy bylo tedy dobrovolné podrobení se dohodnutému způsobu vyřešení sporu.

V souladu s první obdobou smluvní teorie, tzv. klasickou smluvní teorií, je funkcí rozhodce zjistit a uvést v rozhodčím nálezu, na čem se strany v rozhodčí smlouvě dohodly. Rozhodčí nález je zde smlouvou, kterou uzavírají rozhodci v postavení zástupců sporných stran.

Poněkud odlišné stanovisko vyvozuje tzv. moderní smluvní teorie, která neztotožňuje rozhodce se zástupci sporných stran a neoznačuje rozhodčí nález jako smlouvu. Zachovává však pojetí rozhodčího řízení stále jako smlouvu *sui generis* a řadí ho do smluvního práva.

V německé literatuře se objevuje pojem smlouva o administrování, jako smlouva mezi stranami a rozhodci. K uzavření smlouvy dojde akceptací nabízených služeb rozhodčího soudu (obsažených v řádech soudu) tím způsobem, že strany na jeho použití odkážou ve své

rozhodčí smlouvě. Analogicky lze tuto problematiku srovnat s veřejným návrhem dle ust. § 280 ObchZ.⁹⁷ Obsahem smlouvy jsou pak procesní vztahy.

Ve prospěch smluvní teorie uvádí argumenty Ústavní soud ČR v jednom ze svých na poli rozhodčího řízení zásadních rozhodnutí, když konstatuje, že charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran. Dle soudu: „(...) *charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran, přičemž jeho moc není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.*“⁹⁸

6.2. Procesněprávní pojetí – teorie jurisdikční

Na shora zmíněné teze Ústavního soudu lze navázat jurisdikční teorií, která je podrobila striktní kritice.⁹⁹ Podle této teorie rozhodci vykonávají rozhodovací pravomoc, jež jim uděluje zákon respektive stát. Rozhodčí nález má podle této teorie povahu soudního aktu. Jako jedna z mnohých podob této teorie vystupuje tzv. teorie rozsudková, která pak chápe rozhodčí nález jako rozsudek a jeho vynutitelnost v zahraničí staví na roveň soudním rozhodnutím cizích států. Disonance zmíněného rozhodnutí Ústavního soudu a jurisdikční teorie má konkrétní projevy v následujících argumentech.

6.2.1. Spory jsou rozhodci skutečně rozhodovány

Zejména s odkazem na ust. § 2 odst. 1. ZRŘ, které v definici legislativní zkratky pro rozhodčí smlouvu používá spojení „(...) má rozhodovat jeden nebo více rozhodců (...)“, teorie vyvozuje, že rozhodci spor rozhodují, a tudíž jsou orgánem, jehož pravomoci od státní moci pochází. Podobně čl. I. Evropské úmluvy používá spojení „rozhodování sporů rozhodci“.

⁹⁷ Blíže viz § 151 BGB.

⁹⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 174/02, ze dne 15. 7. 2002. Tento nález ÚS opakovaně potvrzuje nálezy v obdobných věcech – např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 1357/07 anebo sp. zn. I. ÚS 533/10.

⁹⁹ Srov. např. Pecha, R., *K právní povaze rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 41 an.; Růžička, K., *K otázce právní povahy rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 32 an.

Obdobnou oporu lze nalézt i v zahraniční právní úpravě. Předmětem úpravy slovenského zákona o rozhodčím řízení¹⁰⁰ je rozhodování majetkových sporů vzniklých z tuzemských a z mezinárodních obchodních a občanskoprávních vztahů.

Při rozboru těchto argumentů je možné si povšimnout, že uvedený nesouhlas se smluvní teorií plyne z odlišného výkladu slova „rozhodovat“.

6.2.2. Rozhodci nalézají právo

Rozhodci podle ZRŘ při své činnosti právo nalézají, když například rozhodují o své vlastní pravomoci (ust. § 15 odst. 1. ZRŘ), v situaci, kdy mohou provádět důkazy (ust. § 20), provádějí výběr rozhodného práva podle české kolizní normy (ust. § 37) a v jiných situacích. Za nalézání práva je nutné označit činnost rozhodců i přes právo rozhodců rozhodnout nikoliv podle hmotného práva ale podle zásad spravedlnosti (ust. § 25 odst. 3. ZRŘ).

6.2.3. Nálezy rozhodců pocházejí od státní moci

Podle ust. § 28 odst. 2. ZRŘ nabývá rozhodčí nález dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný. Rozdíl nečiní mezi soudním a rozhodčím řízením ani ustanovení § 403 an. ObchZ upravující stavení a přetržení promlčecí doby. Odvozování původu rozhodčích nálezů od státní moci je založeno zejména na jejich vykonatelnosti státní mocí.

6.2.4. Rozhodčí nález není narovnáním

Zmíněné rozhodnutí Ústavního soudu z roku 2002 označilo za činnost rozhodce stanovení, vyjasnění, narovnání závazkového vztahu. To by znamenalo, že rozhodce nevydává rozhodnutí, ale vytváří nový závazkový právní vztah. Podobný závěr je v souladu s jurisdikční teorií třeba odmítnout.

¹⁰⁰ Zákon č. 244/2002 Z.z., o rozhodcovskom konaní, ze dne 3. 4. 2002.

Podstatným rozdílem mezi narovnáním a rozhodnutím spočívá v jeho účinku. Zatímco narovnání působí pro futuro a ex nunc, rozhodnutí platí pro preterio a ex tunc. Narovnání je tedy aktem konstitutivním, kdežto rozhodnutí je povahy deklaratorní.

Narovnání ve smyslu ust. § 585 ObčZ je třeba vykládat jako dohodu stran určitého závazkového vztahu, kterou se ruší dosavadní práva a povinnosti (závazek) a nahrazují se novými, které vyplynou z narovnání. Takový výklad přináší v souvislosti s rozhodčím řízením řadu nejasností. Rozhřešení této otázky přinesl nedávný přelomový judikát Ústavního soudu ÚS 3227/07, který nově klasifikoval povahu činnosti rozhodce jako nalézání práva.¹⁰¹ Rozhodčí nález bude dle výkladu tohoto nálezu deklaratorní povahy.

Ústavní soud zcela opustil tezi, že rozhodce pouze narovnává závazkový vztah mezi stranami a konstatuje: „*Projednání věci v rozhodčím řízení (...) neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo (...)*.“ Soud dále dovozuje: „*Rozhodčí řízení (...) je druhem civilního procesu. To však samo o sobě vůbec neznamená, že soudy mohou do rozhodčího řízení libovolně zasahovat. Právní řád dává stranám možnost, aby rozhodčí smlouvou derogovaly pravomoc soudu a založily pravomoc rozhodce, jenž bude v jejich věci nalézat právo a výsledek této činnosti promítne do autoritativního rozhodnutí - rozhodčího nálezu.*“ Sám ústavní soud bohužel tento svůj názor záhy opustil v nálezu ÚS 2164/10.¹⁰²

6.2.5. Mezi stranami sporu a rozhodcem není uzavřena smlouva

Jurisdikční teorie dále uvádí, že mezi stranami a rozhodci nemůže existovat smlouva, neboť by pak rozhodci nemohli být nestranní. Nezávislost rozhodce vylučuje jeho smluvní poměr k některé ze stran sporu.

Česká právní úprava rozhodčího řízení se v mnohém od smluvní teorie odchyluje. Rozsáhlou polemiku proto vyvolalo již citované rozhodnutí Ústavního soudu ÚS 174/02¹⁰³, které se výrazně přiklonilo ke smluvní teorii, a na kterém lze zřetelně objasnit základní charakteristiky jurisdikčního pojetí rozhodčího nálezu.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3227/07, ze dne 8. 3. 2011.

¹⁰² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 2164/10, ze dne 1. 11. 2011.

¹⁰³ Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 174/02, ze dne 15. 7. 2002.

LZPS stanoví ve svém čl. 36, že „každý se může domáhat (...) svého práva u (...) soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“. Pokud tedy je Listinou tato ochrana svěřena soudům a případně jiným orgánům, nelze ji přiznat jinému subjektu, zejména ji nelze přiznat soukromým osobám. Jurisdikční teorie staví právě na těchto úvahách, když konstatuje, že rozhodce vykonává rozhodovací pravomoc, jež na něj deleguje státní moc zákonem.

Původ rozhodčího nálezu od státní moci zakládá tato teorie na vykonatelnosti nálezu podle ust. § 28 odst. 2 ZRŘ, podle kterého nabývá rozhodčí nález dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný. Rozdíl nečiní mezi soudním a rozhodčím řízením ani ustanovení § 403 an. ObchZ upravující stavení a přetržení promlčecí doby.

Rozhodčí smlouva tedy deroguje pravomoc soudu a přenáší ji na rozhodce. Rozhodčí nález má podle této teorie povahu soudního aktu. V kontrastu s uvedeným rozhodnutím Ústavního soudu z roku 2002 tedy jurisdikční teoretici odmítají, že by rozhodce nenalézal právo a staví osobu rozhodce do postavení soudce, který rozhoduje.¹⁰⁴ Obdobně tzv. teorie rozsudková přímo považuje rozhodčí nález za rozsudek a jeho vynutitelnost staví na roveň soudním rozhodnutím.¹⁰⁵ Tyto závěry plně podporuje zmiňovaný nález Ústavního soudu ÚS 3227/07 z roku 2011.

6.3. Smíšená teorie

Podstatou smíšené teorie je přinést řešení nehomogenosti teorií smluvní a jurisdikční. Dle této doktríny by nemělo rozhodčí řízení jakkoliv stát mimo právní rámec státu. Jedině zasazení řízení do právního rámce státu zajistí platnost přenosu rozhodovací pravomoci a působnosti na osobu rozhodce a tak i následnou vykonatelnost nálezu. Zároveň však nelze přehlížet vůli stran řešit spor před rozhodcem, od které se celé řízení odvíjí. Stejně tak mají strany sporu významný vliv na samotný průběh rozhodčího řízení.

Teorie smíšená tak kombinuje charakteristiky uvedené ve dvou předcházejících hlavních naukách. Rozhodčí nález staví na pomezí rozsudku a smlouvy, když stanoví, že strany smluvně udělují rozhodci pravomoc, ten však po svém jmenování vystupuje již jako soudce.

¹⁰⁴ Srov. Růžička, K., *K otázce právní povahy rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 32 an.; Pecha, R., *K právní povaze rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 41 an.

¹⁰⁵ Srov. např. Winterová, A. a kol., *Civilní právo procesní*, Linde, 1999, s. 616; Pecha, R., cit. d., s. 41 an.; Růžička, K., *K otázce právní povahy rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 32 an.

Je zřejmé, že samotné řešení povahy rozhodčího řízení smíšená teorie nepřináší. Na tomto aspektu je také nejčastěji založena její odborná kritika.¹⁰⁶

6.4. Autonomní teorie

Poslední a zároveň nejmladší z uváděných teorií charakterizuje rozhodčí řízení z hlediska jeho účelu, tedy z jeho postavení jakožto alternativy ke státnímu soudnictví. Zaměřuje se na účastníky a roli rozhodců.¹⁰⁷ S důrazem na mezinárodní obchodní arbitráž pak popisuje rozhodčí řízení s ohledem na jeho funkci pro oblast obchodu, kde význam úpravy národních právních řádů klesá.

6.5. Srovnání povahy rozhodčího nálezů a rozhodnutí orgánu moci výkonné

Značná část českých autorů pojímá rozhodčí nález shodně s teorií jurisdikční.¹⁰⁸ Podstatou rozlišování mezi zmíněnými teoriemi je určení, zda činnost rozhodčích soudů je činností soukromoprávní či veřejnoprávní, tedy zda rozhodce může činit svá rozhodnutí jako orgán veřejné moci. Argumentačně silnější se zdá být názor, podle kterého rozhodčí nález nemůže být považován za rozhodnutí státního orgánu. Přestože se česká právní úprava často blíží jurisdikční teorii, rozhodci vykonávají svoji činnost jako soukromé osoby.

Na tuto otázku odpovídá také Ústavní soud ČR ve výše uvedeném rozhodnutí z roku 2002 tak, že „rozhodčí soud (...) není orgánem veřejné moci, a tudíž ani jeho rozhodčí nálezy nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci (...)“. Stejný závěr byl Soudem několikrát potvrzen.¹⁰⁹

Zodpovězení této problematiky je podstatné zejména v souvislosti s čl. 36 odst. 1 LZPS, na jehož základě se lze u Ústavního soudu domáhat ochrany práva na spravedlivý proces. Listina

¹⁰⁶ Srov. Raban, P., cit. d., s. 43.

¹⁰⁷ Rozehnalová, N., cit. d., 2. vyd., s. 57 – 58.

¹⁰⁸ Srov. Kučera, Z., *Mezinárodní právo soukromé*, Doplněk, Brno, 2001, s. 401; Růžička, K., *Rozhodčí řízení před rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, Dobrá voda, Aleš Čeněk, 2003, s. 20 an.; Forejt, A., *Řešení sporů v rozhodčím řízení*, Prospektum, Praha, 1995, s. 14. Naopak ke smluvní teorii a smíšené teorii se kloní např. Rozehnalová, N., *Mezinárodní obchodní právo*, II. díl. MU Brno, 1999, s. 48.

¹⁰⁹ Např. usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. III ÚS 145/03 ze dne 12. 9. 2003, sp. zn. III ÚS 166/05 ze dne 29. 4. 2005 nebo sp. zn. PI ÚS 37/08 ze dne 28. 1. 2009.

zaručuje, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“ Ústavní soud mnohokrát odmítl přípustnost ústavní žaloby proti rozhodčímu nálezu právě z důvodu, že směřuje proti rozhodnutí, jehož původcem není orgán veřejné moci. Ústavní soud opakovaně uvedl, že uzavřením platné rozhodčí smlouvy se strany dobrovolně a vědomě vzdávají práva na projednání své věci nezávislým a nestranným soudem ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny. Z toho pak vyplývá, že Ústavní soud nemůže o podané ústavní stížnosti meritorně rozhodovat.¹¹⁰

Čerstvě lze však i v této premise nalézt vývoj právního názoru Ústavního soudu.¹¹¹ Výše zmíněným judikátem ÚS 3227/07 soud výslovně konstatuje, že „projednání věci v rozhodčím řízení (...) neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo (...)“.¹¹² Ústavní soud zde tak vyjádřil právní názor, dle kterého je rozhodce považován za jiný orgán ve smyslu čl. 36 LZPS.

¹¹⁰ Ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy.

¹¹¹ Vlastník, J., Právo na spravedlivý rozhodčí proces in: Právní Rozhledy, 20. ročník, č. 1/2012, s. 1.

¹¹² Srov. bod 19. Nálezu.

7. Uznání rozhodčích nálezů

Procesem uznání v souvislosti s rozhodčím řízením rozumíme situaci, kdy mohou být práva a povinnosti založená rozhodčím nálezem uplatněna z pohledu daného právního systému. Soudní moc jednoho státu je teritoriálně omezena principem suverenity státu jiného. Uznání cizího rozhodčího nálezu je proto nezbytným krokem před jeho případným nuceným výkonem, neboť výkon rozhodčího nálezu se již plně opírá o státní autoritu a výlučně její právní řád.

V rámci rozhodčího soudnictví nedochází k rozlišování rozhodčích nálezů tuzemských a cizích v takové míře jako tomu bývá u soudních rozhodnutí. Podmínky pro uznání cizího soudního rozhodnutí tak neřídka bývají přísnější než podmínky pro uznání cizího rozhodčího nálezu.¹¹³ Příčinou je vysoký počet mezinárodních smluv o právní pomoci, na základě kterých se státy dohodly na vzájemném uznávání a výkonu svých rozhodčích nálezů.¹¹⁴

Přes existenci dvoustranných smluv je problematika uznávání a výkonu rozhodčích nálezů svázána vysokou mírou unifikace, když mezinárodní právní rámec zakotvuje také NY Úmluva. Ve svém čl. I odst. 3 Úmluva definuje pravidlo reciprocity, podle kterého si stát může při ratifikaci vymínit, že NY Úmluva bude aplikována pouze na uznání a výkon těch rozhodčích nálezů, které byly vydány na území některé ze stran Úmluvy.¹¹⁵

7.1. Uznávání tuzemských nálezů

Za tuzemský je podle české právní úpravy považován rozhodčí nález vydaný na území ČR. Případná přítomnost mezinárodního prvku v rozhodované věci není relevantní. Uznávání tuzemských rozhodčích nálezů není českou právní úpravou řešeno formou žádného zvláštního řízení. Česká právní úprava neupravuje uznávání tuzemských nálezů dokonce vůbec. Tím je

¹¹³ Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd., ASPI, 2002, s. 191 d.

¹¹⁴ Viz pozn. pod čarou č. 27.

¹¹⁵ Čl. I odst. 3 NY Úmluvy: Každý stát může při podpisu, ratifikaci nebo přístupu k této Úmluvě nebo tehdy, když ohlásí rozšíření jejího použití podle čl. X, prohlásit na základě vzájemnosti, že bude používat Úmluvy jen pro uznání a výkon nálezů vydaných na území jiného Smluvního státu. Může také prohlásit, že bude používat Úmluvy jen na spory vzniklé z právních vztahů smluvních či mimosmluvních, jež jsou pokládány podle jeho vnitrostátního právního řádu za spory obchodní.

podpořena rychlost celého procesu výkonu tuzemského rozhodčího nálezů na území České republiky.

7.2. Uznávání cizích nálezů

Uznáním cizího rozhodčího nálezů rozumíme stav, kdy jsou tomuto cizímu nálezů přiřítány stejné právní účinky, jako by šlo o nález tuzemský.¹¹⁶ Článek III. NY Úmluvy stanoví smluvním státům povinnost nálezů uznat, pokud splňují podmínky presumované Úmluvou.

Samotný proces uznávání NY Úmluva nijak nevymezuje a použijí se zde tedy národní právní řády. NY Úmluva stanoví pouze obecnou zásadu, že pro uznání a výkon cizího rozhodčího nálezů nebudou určeny podstatně tíživější podmínky nebo vyšší soudní poplatky, než jsou stanoveny pro uznání a výkon rozhodčích nálezů místních (národních).

Uznání cizích nálezů upravuje ZRŘ podrobně ve svých ust. § 38 až § 40. ZRŘ nevyžaduje žádné speciální rozhodnutí soudu, které by uznání vyslovovalo. K uznání cizích rozhodčích nálezů není třeba podle ust. § 40 ZRŘ žádného specifického rozhodnutí a cizí rozhodčí nález se uznává tím, že se k němu přihlédne. Uznání je zde ovšem podmíněno neexistencí důvodů pro odepření nálezů ve smyslu ust. § 39 ZRŘ.

7.3. Podmínka vzájemnosti

Ve svém ust. § 38 ZRŘ zakotvuje důležitou reciproční podmínku pro to, aby cizí nález získal stejné právní účinky, jaké požívá nález tuzemský. Touto podmínkou je zaručení vzájemnosti.

Podmínkou vzájemnosti rozumíme postup tuzemského orgánu v závislosti na tom, zda stát, ve kterém byl nález vydán, poskytuje stejné postavení či stejné procesní výhody tuzemským účastníkům v řízení před jeho soudem.¹¹⁷ Podmínka vzájemnosti je splněna vždy (vzájemnost zaručena), pokud cizí stát prohlašuje všeobecně cizí rozhodčí nálezů za vykonatelné za podmínky vzájemnosti.

¹¹⁶ Růžička, K., cit. d., 2. rozšířené vyd., Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 193.

¹¹⁷ Růžička, K., cit. d., 2003, s. 193.

V současné praxi je podmínka vzájemnosti podepřena dvoustrannými či vícestrannými mezinárodními úmluvami o vzájemném uznávání rozhodčích nálezů nebo o vzájemné právní pomoci.¹¹⁸ Z tohoto pohledu rozlišuje odborná literatura mezi vzájemností formální a materiální¹¹⁹. Materiální vzájemností se rozumí posuzování skutečnosti, zda by určité právní postavení tuzemský účastník v cizím státě měl či neměl, a to v situaci, kdy by mezinárodní smlouva s daným státem uzavřena nebyla.

Vzájemnost se v případě uzavřené mezinárodní úmluvy předpokládá za splněnou. V takovém případě soud nařídí výkon s odkazem na ust. § 47 ZRŘ a příslušnou mezinárodní smlouvu. Teprve v případě nesmluvních států bude český orgán zkoumat, zda by za stejné situace bylo možné pro tuzemského účastníka nabytí stejné postavení před cizím státním orgánem.

7.4. Pravomoc k uznání a výkonu nálezů

Tato pravomoc není NY Úmluvou upravena. Při jejím řešení bude proto nutné postupovat dle národních právních předpisů. V případě mezinárodního rozhodčího řízení je tento aspekt o to podstatnější, že právě k výkonu nálezů dochází často v jiném státě, než ve kterém byly vydány.

Ani ZRŘ však blíže nespecifikuje subjekt, který by měl vzájemnost posuzovat. Aplikuje se ustanovení § 54 ZMPSaP, podle kterého o vzájemnosti rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Celý proces spočívá jen v prověření formálních podmínek, jejichž nesplnění by vedlo k odepření uznání nebo výkonu podle ust. § 39 ZRŘ.

7.5. Odepření uznání cizího rozhodčího nálezu

Institut odepření uznání (nebo výkonu) cizího rozhodčího nálezu je projevem kontrolní pravomoci státu vůči rozhodčímu soudnictví. Stát zásadně nemá pravomoc do rozhodčího řízení zasáhnout a do chvíle, než je vydán rozhodčí nález, není nadán ani žádnými kontrolními mechanismy. Vzhledem k povaze tohoto institutu přichází jeho využití v úvahu teprve ve chvíli, kdy je podán návrh na výkon cizího rozhodčího nálezu.

¹¹⁸ Viz pozn. pod čarou č. 27 této práce.

¹¹⁹ Růžička, K., cit. d., 2003, s. 193 v poznámce č. 90 pod čarou.

7.5.1. Obecně k institutu odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu

Obecný soud může kontrolovat rozhodčí soudnictví až po vydání rozhodčího nálezu. Prvním institutem z hlediska časové osy je zrušení rozhodčího nálezu soudem. K tomuto kroku lze sáhnout již před podáním návrhu na výkon. Pokud oprávněná strana podá návrh na výkon nebo pokud uplyne zákonná lhůta, je v pořadí dalším institutem kontroly rozhodčího soudnictví odepření výkonu rozhodčího nálezu. Odepření uznání a výkonu cizího nálezu přichází v úvahu vždy v jiném státě než v tom, ve kterém byl nálezu vydán.

Odepření uznání nebo výkonu cizích rozhodčích nálezů upravuje NY Úmluva a rovněž ust. § 39 ZRŘ. Existence důvodu pro odepření vyjmenovaných NY Úmluvou ovšem neznamená automatické odepření uznání nálezu. Úmluva sama používá pojem, že uznání „může“ být odepřeno. Je čistě na zvážení soudu, zda uznání a potažmo výkon nálezu odepře či nikoliv.

Důvody pro odepření jsou dle čl. V. Úmluvy nezpůsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu, neplatnost rozhodčí smlouvy, vady řízení, překročení pravomoci rozhodce, vady složení rozhodčího senátu, procesní vady v průběhu řízení, nezávaznost rozhodčího nálezu, zrušení nálezu nebo odklad jeho výkonu, rozpor s veřejným pořádkem a konečně nedostatek arbitrability sporu.

ZRŘ jako důvody pro odepření taxativně uvádí nedostatek právní moci nebo nedostatek vykonatelnosti, dále odkazuje na vady uvedené v ust. § 31 ZRŘ a konečně je možné nálezu stejně tak odepřít, pokud odporuje veřejnému pořádku.

Odepření cizího rozhodčího nálezu soudem jednoho státu nemá obecně vliv na možnost, aby byl uznán a vykonán státem jiným. V souladu s praxí je-li zjištěn důvod pro odmítnutí výkonu jen určité (od zbytku oddělitelné) části rozhodčího nálezu, budou ostatní části vykonatelné.

7.5.2. Nedostatek vykonatelnosti nálezu (ust. § 39 písm. a)

Důvodem zde bude situace, kdy nálezu není podle práva státu, kde byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný. K takové situaci dojde zejména v případech zrušení nálezu ve státě jeho vydání. Při posuzování této otázky mají ve smyslu ust. § 47 ZRŘ přednost mezinárodní

smlouvy. Aplikovat pak bude třeba ustanovení čl. V. odst. 2 NY Úmluvy anebo ustanovení příslušné dvoustranné mezinárodní smlouvy.

Podobně lze postupovat podle čl. IX. Evropské úmluvy. Ten dokonce výslovně (i když podmíněně) uvádí, že „*zrušení rozhodčího nálezu (...) v některém smluvním státě nezakládá důvod k odmítnutí uznání nebo vykonatelnosti v jiném smluvním státě (...)*“.¹²⁰

Ustanovení § 39 odst. 1 písm. a) bude naopak nutné aplikovat na všechny případy odepření uznání rozhodčího nálezu vydaného ve státě, s nímž nemá Česká republika uzavřenou žádnou mezinárodní smlouvu, v níž by se strany vzájemně zavazovaly k uznávání a výkonu svých rozhodčích nálezů.

Zvolený postup bude nakonec vždy podřízen té úpravě, která v souladu s principem výhodnosti poskytuje navrhovateli nejvyšší úroveň záruk.

7.5.3. Existence důvodů pro zrušení nálezu (§ 39 písm. b)

Písmeno b) rozšiřuje odepření o důvody v ust. § 31 ZRŘ, pro které lze zrušit český rozhodčí nález. Cizí rozhodčí nález nelze národním soudem zrušit z důvodu teritoriality soudu. Bude-li naplněn některý z důvodů zde uvedených, nebude cizí nález zrušen, ale bude mu pouze odepřeno uznání a výkon.

Aby soud mohl odepřít uznání a výkon cizího nálezu z důvodu ust. § 31 písm. g), musí se uchýlit k výjimce ze zásady, že soud není oprávněn rozhodčí nález věcně přezkoumávat.

V tomto místě je třeba zmínit, že systematické zařazení nemožného či nedovoleného plnění (písm. f) právě mezi důvody pro zrušení nálezu je odbornou literaturou označováno ve sporech s mezinárodním prvkem za nevhodné. Zejména je tento důvod nepřipadný v situaci, kdy bylo shodně s ust. § 25 odst. 3 ZRŘ rozhodováno podle cizího hmotného práva.

¹²⁰ Blíže viz Střelec, K., *K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu*. Bulletin advokacie. 2004, č. 3, s. 34 – 44.

7.5.4. Aplikace výhrady veřejného pořádku (§ 39 písm. c)

Institut výhrady veřejného pořádku dovoluje zamezit účinkům cizího rozhodčího nálezu přesto, že tento nález jinak splňuje veškeré ostatní náležitosti nutné pro jeho uznání a výkon. Podstatou aplikace výhrady veřejného pořádku je posouzení výsledků účinků cizího práva v konkrétním případě. Následkem bude odmítnutí použití práva určitého státu.

Veřejný pořádek (*order public*) ZRŘ blíže nedefinuje. Analogicky lze pro výklad této výhrady použít ust. § 64 ZMPSaP ve spojitosti s ust. § 36 ZMPSaP. Cizí rozhodčí nález může být odepřen z důvodu rozporu se zásadami společenského a státního zřízení ČR a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrad trvat. Konkrétní zásady, které má toto ustanovení na mysli je možné stanovit pouze výkladem a judikaturou.

O širší definici se často pokoušejí orgány veřejné moci, když např. uvádějí, že za veřejný pořádek je také nutno považovat „*soustavu pravidel chování, která (...) v právních předpisech obsažena nejsou, jestliže jejich zachovávání je podle obecného názoru lidí v určitém místě a čase nezbytnou podmínkou pokojného stavu.*“¹²¹

Tato rozhodnutí však obsah zásady *order public* rozšiřují o sporné instituty, jakým je „názor lidí v určitém místě“, s čímž jednak nelze souhlasit, jelikož jsou tyto závěry motivovány jinými pohyby než hájením *order public*¹²², a jednak bude tato judikatura pro oblast rozhodčího soudnictví jen málo použitelná. Rozšíření výkladu ust. § 36 ZMPSaP o „obecný názor lidí v určitém místě“ bude tedy nepřijatelné.

Podle mezinárodní praxe bude odepřen cizí nález, který by ukládal povinnosti odporující kogentním normám. Odepřen bude nález, který obchází kogentní předpisy státu, ve kterém se má uznání či výkon realizovat. Rozhodně však nelze pod tyto zásady podřazovat pouze kogentní ustanovení. Například nelze cizímu rozhodčímu nálezu přiznat takové účinky, aby jeho splnění nahrazovalo veřejnoprávní sankce.¹²³ Dále se bude jednat o případy, kdy budou strany zamýšlet výkonem cizího nálezu obejít zákon České republiky.¹²⁴

¹²¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21.9.2006, č.j.: 11 Ca 51/2006.

¹²² Srov. Čechovský, M., Interpretace a aplikace tzv. výhrady veřejného pořádku. Bulletin advokacie, 2007, č. 4., s. 46 – 48.

¹²³ Srov. Geimer, R., Geimer, E., Geimer, G., Internationales Zivilprozessrecht. Dr. Otto Schmidt, 2001, s. 1084.

¹²⁴ Srov. R 26/1987, s. 204. K použití výhrady *order public* u soudních rozhodnutí viz R 27/1991.

Pro úplnost je třeba zmínit pojem mezinárodní veřejný pořádek (*international public policy*) užívaný v oblasti mezinárodního obchodu. Ten v sobě zahrnuje hodnoty odmítající rasovou a jinou diskriminaci, otroctví, terorismus. Tyto hodnoty vycházejí především z deklarace lidských práv a mezinárodních zvyklostí.

V literatuře se lze setkat také s řešením otázky, zda samotné rozhodnutí stran sporu o tom, že zvolí místo konání rozhodčího řízení v zahraničí, není v rozporu s českým veřejným pořádkem. Při hledání odpovědi bude nutné zkoumat pohnutky, které k tomuto kroku strany vedly. Pokud se strany chtěly tímto přesunutím řízení cíleně vyhnout zásadním ustanovením právního řádu, lze v takovém případě o porušení veřejného pořádku taktéž uvažovat.¹²⁵

¹²⁵ Srov. Born, G. B., *International Commercial Arbitration, Volume I.*, Austin: Wolters Kluwer, 2009, s. 288 – 289.

8. Výkon cizích a tuzemských rozhodčích nálezů

Výkon jakéhokoliv rozhodnutí obecně je součástí pilíře vymahatelnosti práva. V této fázi se již rozhodčí nemůže obejít bez autority státní moci. Jak bylo shora uvedeno, v rámci mezinárodního rozhodčího řízení je výkon rozhodčího nálezu realizován nezřídka v jiném státě, než ve kterém se konalo samotné rozhodčí řízení. Nezbytným stupněm předcházejícím výkonem cizího rozhodčího nálezu proto vždy bude proces uznání danou státní autoritou.

8.1. Právní úprava výkonu rozhodčích nálezů

Při posuzování vykonatelnosti cizích rozhodčích nálezů a při nařizování jejich výkonu českými soudy se postupuje primárně podle mezinárodních smluv závazných pro Českou republiku. Samotný proces uznání a výkonu rozhodčího nálezu může, vzhledem k vysokému počtu jejích smluvních stran, často probíhat dle NY Úmluvy. Při vlastním výkonu se již aplikuje národní úprava, v případě České republiky OSŘ či exekuční řád.

Přestože ZRŘ užívá v ust. § 28 odst. 2 pojmu „soudní vykonatelnost“, je rozhodčí nález vykonatelný v souladu s ust. § 251 an. OSŘ stejně tak jako v souladu s exekučním řádem. Ten výslovně označuje rozhodčí nález za exekuční titul ve svém ust. § 40 odst. 1 písm. c).

Předpoklady pro výkon tuzemského nálezu jsou obsaženy v ust. § 28 ZRŘ. Ten jej za dále rozvedených podmínek staví na roveň pravomocného soudního rozhodnutí. Nadále bude tedy s takovým nálezem v otázce jeho výkonu zacházeno jako s rozhodnutím soudním. Český soud respektive soudní exekutor budou tak rovněž v případě výkonu tuzemského rozhodčího nálezu postupovat podle OSŘ či exekučního řádu.

Postupuje-li se při výkonu nálezu podle exekučního řádu, je třeba rozhodčí nález doplnit „potvrzením o vykonatelnosti“ toho orgánu, který nález vydal. Hovoříme o doložení formální vykonatelnosti.¹²⁶ Nález musí být vykonatelný již v době, kdy je exekuční řízení zahájeno.

Exekuční tituly vydané v cizích státech musí být dále podle exekučního řádu opatřeny potvrzením o nabytí právní moci podle mezinárodních úmluv nebo podle ust. § 63 ZMPSaP.

¹²⁶ Kasíková, M. a kol., Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 133.

8.2. Obecně k vykonatelnosti rozhodčího nálezu

Pod pojmem výkon rozhodčího nálezu je třeba rozumět donucení povinného ke splnění povinnosti stanovené mu rozhodčím nálezem¹²⁷, kterou dobrovolně ve stanovené lhůtě nesplnil. Česká pozitivní úprava neřeší otázku výkonu částečných či mezitímních rozhodčích nálezů. Budou-li však obsahovat konkrétní povinnost, nelze se přiklonit k jinému řešení, než že i částečné rozhodčí nálezy budou vykonatelné tuzemskými soudy.

Rozhodčí řízení končí právní mocí vydaného rozhodčího nálezu.¹²⁸ Ve stejném okamžiku se tuzemský rozhodčí nález podle ust. § 28 odst. 2 ZRŘ stává soudně vykonatelným. ZRŘ stanoví tři okamžiky, kdy může rozhodčí nález nabýt právní moci:

(1) pokud si strany neujednaly možnost přezkoumání rozhodčího nálezu podle ust. § 27 ZRŘ, získává nález účinku pravomocného soudního rozhodnutí podle ust. § 28 odst. 2 ZRŘ dnem doručení;

(2) pokud si strany dohodly přezkoumání nálezu ve smyslu ust. § 27 ZRŘ, je třeba k takovému přezkumu podat žádost některou ze stran. Pokud žádost o přezkum podána není, nabývá nález právní moci dnem následujícím po posledním dni lhůty pro podání žádosti;

(3) pokud je žádost podána včas ve lhůtě dle ust. § 27 ZRŘ, rozhodčí řízení pokračuje před dalšími rozhodci a nález nabývá právní moci dnem doručení přezkoumaného rozhodčího nálezu. Strany se mohou dohodnout, že rozhodčí nález bude doručen pouze v elektronické podobě. V řízení on-line se stává rozhodčí nález pravomocným uveřejněním na daných internetových stránkách rozhodčího soudu.

Pokud by byla v rozhodčím nálezů stanovena určitá povinnost a zároveň by pro její splnění nebyla stanovena žádná lhůta, způsobí to prakticky jeho nevykonatelnost. Použití ustanovení § 261a odst. 2 OSŘ, tedy domněnku třídní lhůty, nebude možné. Explicitně to znemožňuje ust. § 274 OSŘ.

¹²⁷ Pokud je předmětem rozhodčího nálezu smír ve smyslu ust. § 24 odst. 2 ZRŘ, je tento nález vykonatelný za stejných podmínek jako nález vydaný podle § 23 ZRŘ.

¹²⁸ V ostatních případech, kdy řízení končí, aniž by bylo rozhodováno ve věci samé nebo rozhodováno o uložení jakékoliv povinnosti některému z účastníků, končí rozhodčí řízení usnesením.

8.3. Zvláštní podmínky pro výkon cizího rozhodčího nálezu

Před výkonem cizího nálezu je v praxi často vyžadován ještě doklad o doručení nálezu¹²⁹. Postačí doložka o právní moci podle ust. § 28 odst. 1, protože tu lze vydat jen na základě doručení rozhodčího nálezu stranám.¹³⁰ Doklad o doručení mohou u stálých rozhodčích soudů vydat sami rozhodci, a po uschování nálezu u obecného soudu jej účastník získá výpisem podle ust. § 29 odst. 3 ZRŘ.

8.4. Zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí

Jednou z možností zamezení účinků rozhodčího nálezu je zastavení jeho výkonu upravené ustanovením ust. § 35 ZRŘ. Strana, proti níž byl výkon nařízen, má možnost podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí bez ohledu na to, zda je výkon prováděn podle OSŘ nebo exekučního řádu. Takto lze postupovat, aniž by bylo směřodonné, zda před tím podala návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Důvodem pro návrh na zastavení mohou být jednak obecné nedostatky ve smyslu ust. § 268 OSŘ a jednak důvody ve smyslu ust. § 35 odst. 1 ZRŘ.

8.4.1. Zastavení výkonu rozhodnutí použitím § 268 OSŘ

OSŘ upravuje v ust. § 268 obecné důvody pro zastavení výkonu rozhodnutí. Obecnými důvody jsou nedostatek vykonatelnosti, dále neúčinnost nebo zrušení rozhodnutí podle ust. § 31 ZRŘ po nařízení jeho výkonu, dále je důvodem skutečnost, že návrh na zastavení podala stejná strana, která navrhla nařízení výkonu rozhodnutí (tj. strana oprávněného). Argumentem pro zastavení výkonu rozhodnutí je také vyloučení určitých věcí z postihu výkonem rozhodnutí podle ust. § 321 a § 322 OSŘ. Dále bude výkon zastaven, jestliže je nanejvýš zjevné, že výtěžek nepokryje ani náklady na samotný výkon. Důvodem bude i vyloučení majetku z exekuční podstaty na základě pravomocného rozsudku o vylučovací žalobě (právo k exekuovanému majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí ve smyslu ust. § 267 OSŘ). Stejně tak zánik práva přiznaného vykonávaným rozhodnutím.

¹²⁹ Je třeba poznamenat, že povinnost vydat doklad o doručení není zákonem zakotvena.

¹³⁰ Srov. přísl. ust. RS při HK ČR a AK ČR.

Výkon rozhodnutí bude zastaven i v případě, že povinný uhradil poplatky (daně, pojistné)¹³¹ příslušnému orgánu, pokud se exekuce zakládala na jejich neuhrazení. Konečně pokud zanikne zástavní právo, nelze provést výkon rozhodnutí prodejem zástavy. V těchto případech rozhodne soud o zastavení výkonu rozhodnutí ex offo.

8.4.2. Zastavení výkonu dle ust. § 35 odst. 1 ZRŘ

Zvláštními důvody pro zastavení výkonu jsou vadný rozhodčí nález, existence důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu ve spotřebitelských sporech a konečně nedostatky v zastoupení některé strany.

Vadný je rozhodčí nález, který je vydaný pro nearbitrabilní spor, nebyl usnesen většinou rozhodců, odsuzuje-li k plnění, které oprávněná strana nepožadovala, či k plnění nemožnému nebo nedovolenému.

Výkon nálezu ve sporech ze spotřebitelských smluv může být zastaven, pokud existují důvody pro jeho zrušení, anebo pokud bylo rozhodnuto podle zásad spravedlnosti, v rozporu s dobrými mravy či v rozporu s veřejným pořádkem, aniž by byl povinný nálezem poučen o možnosti podat návrh na zrušení nálezu.

Nedostatek zastoupení nastane v případě, že strana nebyla zastoupena zákonným zástupcem, ačkoliv měla a její úkony nebyly dodatečně schváleny. Nedostatek může nastat i na straně samotného zákonného zástupce, jestliže nebyl k jednání zmocněn a jeho jednání nebylo ani dodatečně schváleno.

Podle ust. § 35 odst. 2 ZRŘ pokud soud návrhu na zastavení výkonu vyhoví, exekuci přeruší a uloží povinnému, aby podal návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Zákon zde neposkytuje soudu možnost správního uvážení, soud proto uvedenou povinen takový postup účastníkovi uložit. Výkon nálezu bude tedy zastaven pouze v případě, že lze důvodně předpokládat, že bude zrušen. Návrh na zrušení rozhodčího nálezu se podává v uvedeném smyslu podle ust. § 31 ZRŘ a jedná se tedy o rozšíření důvodů, pro které lze rozhodčí nález po zastavení jeho výkonu zrušit.

¹³¹ Srov. v zákoně poznámku č. 35a k ustanovení § 268 odst. 2 OSŘ.

Je ale třeba zdůraznit, že tento postup soudu se vztahuje jen na situace, kdy soud zastavil výkon rozhodnutí z důvodů obsažených v ZRŘ¹³². Při postupu podle OSŘ soud žádnou podobnou povinnost nemá a ani nemůže mít, neboť zastavit výkon rozhodnutí lze obecných důvodů (např. rozhodnutí ještě nestalo vykonatelným), ze kterých ovšem nemůže být nález následně zrušen. Přesto nelze v tomto postupu spatřovat rozšíření spektra důvodů, pro které lze rozhodčí nález po zastavení jeho výkonu zrušit.

8.4.3. Zastavení výkonu dle ust. § 55 exekučního řádu

Úprava v exekučním řádu umožňuje výkon rozhodčího nálezu zastavit na návrh povinného anebo i bez návrhu. Podá-li si povinný návrh na zastavení exekuce, exekutor výkon rozhodčího nálezu zastaví, jestliže s tím souhlasí oprávněný (je-li v řízení více účastníků, musí souhlas vyslovit všichni). Teprve pokud exekutor výkon nálezu nezastaví, postoupí návrh na zastavení spolu se spisem exekučnímu soudu, který následně o zastavení rozhodne.¹³³

Zastavit exekuci může soudní exekutor i bez návrhu, pokud s takovým postupem oprávněný souhlasí. Zde souhlas povinného není vyžadován. Takto bude exekutor postupovat zejména v případě, kdy se po určité době v řízení ukáže, že povinný nemá již další exekučně postižitelný majetek¹³⁴. Nesouhlasí-li oprávněný se zastavením, exekutor věc opět postoupí exekučnímu soudu k rozhodnutí.¹³⁵

Podobně může o zastavení i bez návrhu rozhodnout soud. Učiní tak v případě existence důvodů pro zastavení exekuce.

Soudní exekutor může výkon nálezu zastavit také hned v počátku exekučního řízení v případě, kdy by oprávněný včas neuhradil zálohu na náklady exekuce.¹³⁶ Důvodem je zde skutečnost, že příjem soudního exekutora plyne pouze z výtěžku exekuce. Záloha na provedení exekuce tak zajišťuje, že budou uspokojeny alespoň minimální náklady na úkony v exekuci v případě, že se teprve v průběhu exekuce ukáže, že povinný nevlastní žádný exekučně postižitelný majetek.

¹³² Bělohávek, A., cit. d., s. 264 an.

¹³³ Kasíková, M. a kol., cit. d., s. 231.

¹³⁴ Srov. ust. 268 odst. 1 písm. e) OSŘ.

¹³⁵ Kasíková, M. a kol., cit. d., s. 232.

¹³⁶ Kasíková, M. a kol., cit. d., s. 238.

8.5. Nevykonatelnost nálezu pro nedostatky doručení

V tomto místě je vhodné upozornit na judikaturu, která doplnila některé základní fáze výkonu nálezu. Nejvyšší soud ČR tak pomohl upravit procesní otázku doručování, když stanovil, že *„mají-li nastat účinky právní moci a vykonatelnosti rozhodčího nálezu ve stejném rozsahu jako v případě soudního rozhodnutí, je nezbytné trvat na dodržení pravidel, jimiž se řídí doručování rozhodnutí, vydaných v občanském soudním řízení. Do okruhu procesních otázek, jejichž úprava je v dispozici stran (rozhodců), doručování rozhodnutí nepatří.“*¹³⁷

V souvislosti s výkonem takového nedostatečně doručeného nálezu je podstatný jiný výrok Soudu, kde konstatuje, že *„rozhodčí nález nedoručený zákonným způsobem, přestože opatřený doložkou právní moci a vykonatelnosti, nemůže být podkladem pro nařízení exekuce, není totiž vykonatelný“*.¹³⁸

8.6. Výkon rozhodčího nálezu a insolvenčního řízení

Vztah insolvenčního řízení a rozhodčího řízení je samostatnou problematikou, jejíž podrobnější rozbor je nad rámec cílů této práce. O to více je ovšem tato problematika podstatná, že rozhodčí nález bude často vykonáván v jednom státě, když může být současně v jiném státě rozhodnuto o zahájení insolvenčního řízení na jednu ze stran sporu.

Na základě vzájemné povinnosti uznávat rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení mezi státy Evropské unie, kdy se i v případě České republiky přímo použije tzv. Insolvenční nařízení¹³⁹, nastanou účinky insolvenčního řízení i ve státě, kde dochází k výkonu rozhodčího nálezu. Tyto účinky však budou pouze v rozsahu práva toho státu, kde bylo insolvenční řízení zahájeno.

Uznání rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení probíhajícího v jiném státě bude proto mít v rámci států EU zásadní dopad na průběh výkonu cizího rozhodčího nálezu. Rozhodčí soud bude zkoumat, zda je podle práva státu, ve kterém bylo insolvenční řízení zahájeno, přípustné

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 20 Cdo 2103/2007, ze dne 28. 5. 2009.

¹³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1592/2006, ze dne 26. dubna 2007.

¹³⁹ Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení.

zahájení rozhodčího řízení. Judikatura ESD však značně eliminovala možnost vést rozhodčí řízení ohledně jakékoliv otázky sporu insolvenčního dlužníka¹⁴⁰, kdy ESD hájí zejména rovné postavení věřitelů a nepřipouští zvýhodnění některého věřitele tak, že by o jeho nároku mohlo být rozhodováno mimo insolvenční řízení v rozhodčím řízení.

V případě českého exekučního řádu, jakmile se soudní exekutor dozví o zahájení insolvenčního řízení, přeruší provádění exekuce až do doby, kdy o insolvenčním návrhu bude rozhodnuto.¹⁴¹

Zde se tedy nejedná o zastavení výkonu rozhodnutí, ale pouze o přerušení v okamžiku, jakmile je na osobu povinného podán návrh na zahájení insolvenčního řízení. V případě odmítnutí či zamítnutí návrhu exekuce pokračuje. Exekuce nemůže být provedena podle ust. § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona poté, kdy bylo zahájeno insolvenční řízení. V případě rozhodnutí o úpadku spadá dále exekučně postižený majetek do insolvenční podstaty.

¹⁴⁰ Rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci Komise Evropských společenství v. AMI Semiconductor Belgium BVBA a další ze dne 17. 3. 2005, sp. zn. C-294/02.

¹⁴¹ Viz ust. § 46 odst. 6 zákona č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti, exekuční řád.

9. Věcná přezkoumatelnost rozhodčího nálezu soudem

Nejednoznačný je názor odborné veřejnosti k tomu, zda lze v insolvenčním řízení, o kterém bylo zmíněno výše, rozhodčí nález přezkoumávat. Ze zásady jednoinstančnosti rozhodčího řízení lze učinit předběžný závěr, že přezkoumání možné nebude. Přesto není rozhodovací praxe v této otázce kompaktní. V souvislosti se vztahem insolvenčního řízení a rozhodčího řízení kupříkladu judikoval Vrchní soud v Olomouci, že přezkoumat pravomocný rozhodčí nález v insolvenčním řízení možné není.¹⁴² Opačný názor pak ovšem ve stejné době vyslovil Vrchní soud v Praze¹⁴³, který v daném případě shledal zásadní rozpor smlouvy s dobrými mravy¹⁴⁴.

Pro vytvoření závěru uvedme dvě rozhodnutí Nejvyššího soudu. Určité první dovození řešení otázky znamenalo rozhodnutí, kdy Soud shledává: *„Měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení.“*¹⁴⁵ Tento názor si Nejvyšší soud ponechal, když i v následujících rozhodnutích konstatuje: *„(...) [V] rozsahu, v jakém je výrok [rozhodčího nálezu] závazný pro účastníky řízení a popřípadě jiné osoby, je závazný též pro všechny orgány; v rozsahu takové závaznosti výroku [rozhodčího nálezu] pak věc nemůže být projednávána znovu.“*¹⁴⁶

Při řešení této otázky soudy zcela jistě vycházely z premis, které přednesl Ústavní soud ČR citovaným usnesením z roku 2002, kdy řešil otázku takto: *„Vycházeje z povahy rozhodčího řízení (...) a z důvodů, pro které může být rozhodčí nález zrušen, lze dovodit, že úmyslem zákonodárce bylo vyloučit soudní přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu (...).“* Ani na základě ust. § 31 písm. f), pokračuje Soud, *„nelze přezkoumávat skutkové ani právní závěry rozhodčího nálezu (mezi které by mohl patřit i závěr o výkonu práva na poskytnutí plnění v rozporu s dobrými mravy).“*¹⁴⁷

Teprve zcela nedávno Ústavní soud nově připustil výklad, že rozhodčí nález je rozhodnutím jiného orgánu ve smyslu čl. 36 odst. 1 LZPS a připustil tak přezkoumatelnost rozhodnutí v kontrastu s ústavním pořádkem ČR. Soud sice opakuje, že: *„Kontrolní funkce soudů*

¹⁴² Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci, sp. zn. 2 VSOL 8/2011-64, ze dne 15. 12. 2011.

¹⁴³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 2 VSPH 129/2011-77, ze dne 22. 12. 2011.

¹⁴⁴ Ve smyslu ust. § 31 písm. f) ZRŘ a ust. § 3 odst. 1 občanského zákoníku.

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 2675/2007, ze dne 30. 10. 2009.

¹⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 NSČR 29/2009-A-108, ze dne 17. 2. 2011.

¹⁴⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 174/02, ze dne 15. 7. 2002.

nezahrnuje přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu (rozpor s hmotným právem), neboť by se tím z řízení o zrušení rozhodčího nálezu stávalo kvaziodvolací řízení.“ Soud však mimo jiné konstatuje: „Projednání věci v rozhodčím řízení (...) neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo (...).“¹⁴⁸ Pojmem jiný orgán soud zjevně dovozoval spojení s čl. 36 LZPS. Je ovšem podstatné doplnit, že Ústavní soud v dané věci rozhodčí nález nijak nepřezkoumával.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3227/07, ze dne 8. 3. 2011. Srov. také text k poznámce pod čarou č. 102.

¹⁴⁹ Soud řešil procesní pochybení soudů prvního stupně a odvolacího stupně, když vůbec nevypořádali námitku stěžovatelky, že rozhodce stěžovatelku nepoučil v rozhodčím řízení o jejích právech a povinnostech ve smyslu ust. § 118a OSŘ.

10. Zrušení rozhodčího nálezu

10.1. Obecně k institutu zrušení rozhodčího nálezu

Bylo několikrát zdůrazněno, že institut zrušení, zakotvený v ust. § 31 ZRŘ, není opravným prostředkem proti rozhodčímu nálezu.¹⁵⁰ Rychlost rozhodčího rozhodování, jakožto jedna z předních výsad tohoto typu řízení, je dána právě existencí jediné instance rozhodčího řízení, tedy neexistencí opravných prostředků proti rozhodčímu nálezu.

Přestože v praxi často dochází ke zneužívání institutu zrušení nálezu jako zástupné formy opravného prostředku, zrušení rozhodčího nálezu soudem není a nemůže být řádným ani mimořádným opravným prostředkem proti rozhodčímu nálezu, neboť právě tak by zásada jedné instance byla prolomena.

Přezkum rozhodčího nálezu lze platně zajistit pouze postupem dle ust. § 27 ZRŘ. Sebelépe koncipovaným právním rámcem nelze absolutně vyloučit jisté faktory, jakými jsou svévole rozhodce či jeho nezákonný postup. Institut zrušení nálezu soudem má rovněž zabezpečit dodržování čl. 36 Listiny. Jedná se tedy o další projev kontrolní funkce státu, která se vždy může projevit až po vydání rozhodčího nálezu.¹⁵¹

10.2. Zrušení rozhodčího nálezu soudem

Zrušit postupem podle ZRŘ lze pouze český rozhodčí nález. Z tohoto pohledu je podstatné pouze to, zda byl nález vydán na území České republiky. Není relevantní, zda se jednalo o rozhodčí řízení národní či mezinárodní. Ke zrušení rozhodčího nálezu vydaného v jiném státě zrušovací pravomocí české soudy nadány nejsou.

Jinak tomu bude v případě nálezu tuzemského. Podle textace ust. § 31 ZRŘ soud zruší rozhodčí nález z důvodů nedostatku arbitrability (písm. a)¹⁵², neplatnosti rozhodčí smlouvy

¹⁵⁰ Srov. např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 2675/2007, ze dne 30. 10. 2009, který argumentačně vychází z Usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 174/02, ze dne 15. 7. 2002.

¹⁵¹ Blíže ke kontrolní funkci státu viz Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd., s. 179.

¹⁵² K bodu arbitrability viz kapitolu 4 této práce.

(písm. b), nezpůsobilosti či nepovolnosti rozhodce (písm. c), z důvodu porušení zásady vyslovené již ust. § 25 odst. 1 ZRŘ o souhlasu většiny rozhodců (písm. d), z důvodu nedostatku možnosti dané stranám věc před rozhodci projednat (písm. e), bude-li výrok nálezu ultra petitem a rovněž v případě nemožnosti či nedovolenosti plnění (písm. f)¹⁵³, bude-li rozhodováno dle zásad spravedlnosti v případě spotřebitelských sporů (písm. g), pro nedostatky rozhodčí smlouvy v otázce informovanosti spotřebitele (písm. h) a konečně z důvodů umožňujících obnovu řízení dle ust. § 228 odst. 1 písm. a) a b) OSŘ (písm. i). Dodržení těchto podmínek je podstatné k naplnění ústavního práva domáhat se svých práv u nestranného a nezávislého soudu (u jiného orgánu) ve smyslu čl. 36 Listiny.

V případě návrhu na zrušení rozhodčího nálezu vydaného podle § 24 odst. 2 ZRŘ (smír ve formě nálezu) nebude možné uplatnit veškeré důvody obsažené v ust. § 31 ZRŘ. Přímo § 33 ZRŘ totiž, jak bylo uvedeno, sám vylučuje použití písm. b) a c) v ust. § 31 ZRŘ, jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení. K takovému uplatnění nemůže v případě tohoto typu rozhodčího nálezu dojít nikdy, jelikož samotné jeho vydání je podmíněno žádostí stran, aby byl takový nález vydán. Stejná překážka brání užití důvodu v § 31 písm. e) ZRŘ.

10.2.1. K neplatnosti rozhodčí smlouvy

Podmínka uplatnit námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy již v počátku rozhodčího řízení, aby z tohoto důvodu mohl být nález zrušen soudem, byla zákonodárcem míněna preventivně jako ochrana proti postupu strany, která by jinak neplatnost rozhodčí smlouvy mohla uplatnit teprve na konci rozhodčího řízení v případě, že by byla s rozhodnutím nespokojena. Jde tedy o opatření proti účelovému zneužívání vad rozhodčí smlouvy teprve v případě, že strana nebude spokojena s rozhodčím nálezem.¹⁵⁴ Stejná zásada se uplatní i v případě nedostatků rozhodce. Ve svém závěru ust. § 33 vylučuje z této podmínky spotřebitelské spory.

10.2.2. K nedostatkům rozhodce

Způsobilostí rozhodce rozumíme jednak obecnou způsobilost k právům a povinnostem ale jednak také jeho nestrannost, nepodjatost, případně neexistenci konfliktu mezi jeho

¹⁵³ K bodu nemožnosti či nedovolenosti plnění viz bod 5.5 této práce.

¹⁵⁴ Srov. Rozehnalová, N., cit. d., 2. vyd., s. 333.

funkcemi.¹⁵⁵ Tyto pojmy samy o sobě nejsou pro účely rozhodčího řízení dosud judikovány. Analogické použití OSŘ bude sporné.¹⁵⁶ Dostatečná se zdá být definice, dle které jde o jakoukoliv závislost rozhodce na průběhu a výsledku sporu, kdy výsledek sporu může rozhodce považovat za svou výhodu nebo výhodu osoby blízké či výhody osoby personálně a majetkově spojené.¹⁵⁷

10.2.3. K právu na řádné projednání

Pozornost je třeba věnovat výkladu důvodu dle ust. § 31 písm. e) ZRŘ. Výklad tohoto ustanovení byl mnohokrát judikován.¹⁵⁸ Cílem této zásady je ochrana dodržování základních procesních práv a povinností účastníků rozhodčího řízení s ohledem na zásadu rovnosti účastníků řízení.

Ustanovení lze aplikovat pouze na postup rozhodčího soudu při projednávání sporu, nikoli na správnost skutkových nebo právních závěrů učiněných rozhodčím soudem. Pod neposkytnutím možnosti věc před rozhodci projednat je třeba spatřovat situace, kdy například rozhodci zcela odmítli zabývat se navrženým důkazem.

10.2.4. K obnově řízení

Soud může ve smyslu ustanovení § 31 písm. g) zákona o rozhodčím řízení na návrh některé ze stran zrušit rozhodčí nález, zjistí-li, že jsou tu skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které účastník nemohl bez své viny použít v původním (rozhodčím) řízení, a to za předpokladu, že tyto mohou přivodit pro něho příznivější rozhodnutí ve věci.

Musí jít o skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které v době řízení existovaly, avšak účastník se o nich nevěděl a ani vědět nemohl, a které by bylo možno v řízení před rozhodcem provést.

¹⁵⁵ Rozehnalová, N., cit. d., 2. vyd., s. 303.

¹⁵⁶ Srov. Bělohávek, A. J., Pezl, T., *Aplikace procesních předpisů na rozhodčí řízení*, Právní rádce č. 2/2008.

¹⁵⁷ Bělohávek, A. J., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 82.

¹⁵⁸ Srov. například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 1201/2007 ze dne 11. června 2008 nebo sp. zn. 23 Cdo 2570/2007 ze dne 28. května 2009 nebo sp. zn. 32 Cdo 953/2009 ze dne 29. 6. 2010.

Současně musí jít o „okolnosti“ zcela nové, které v řízení nevyšly najevo ani v souvislosti s tvrzením stran či v souvislosti s jinými důkazy, které byly v rozhodčím řízení provedeny.¹⁵⁹

10.3. Řízení o zrušení rozhodčího nálezu

Řízení se zahajuje na návrh stranou rozhodčího řízení. Podmínkami pro podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem je samotné vydání rozhodčího nálezu, bez ohledu na to, zda byl vydán podle ust. § 23 písm. a) nebo zda podle ust. § 24 odst. 2 ZRŘ a dále nabytí právní moci.

Důvody, pro které může být návrh na zrušení zamítnut, jsou vyjmenovány v ust. § 33 ZRŘ. Soud proto při podání návrhu podle § 31 písm. b) nebo c) zkoumá, zda mohl být a byl navrhovatelem tento důvod uplatněn ještě před tím, než začal v rozhodčím řízení jednat ve věci samé.

K projednání návrhu na zrušení je příslušný soud, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán. U zahraničních nálezů je příslušný soud, který by byl jinak příslušný, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy. Účastníky řízení jsou pouze strany sporu. Rozhodci jsou vázáni mlčenlivostí podle ust. § 6 ZRŘ, a tak je lze ke svědectví povolovat pouze po zproštění této mlčenlivosti.

V případech, kdy je rozhodčí řízení zahájeno bez existence rozhodčí smlouvy na základě projevu strany řešit spor v arbitrážním řízení, není možné po takovém projevu již vznést námitku nedostatku pravomoci rozhodčího soudu. Takovým projevem může být po podání žaloby jednou stranou, vyslovení souhlasu s uskutečněním rozhodčího řízení druhou stranou, jmenování rozhodce či také podání žalobní odpovědi bez námítka nedostatku pravomoci rozhodčího soudu.

S ohledem na proces dokazování je podstatné uchování rozhodčích nálezů a souvisejících listin dle ust. § 29 ZRŘ, bez něhož by nemohly být některé důkazní prostředky pro řízení o zrušení nálezu pořízeny. Důkazní břemeno nese navrhovatel.

Právní úprava není dostatečná v oblasti některých lhůt se zrušením souvisejícím. Podle ust. § 32 odst. 1 ZRŘ musí být návrh na zrušení nálezu podán do tří měsíců ode dne doručení rozhodčího nálezu straně, která se zrušení domáhá. Tato lhůta se podle některých autorů

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 4575/2008, ze dne 25. 2. 2010.

vztahuje pouze na podání návrhu pro důvody obsažené v ZRŘ a nikoliv pro důvody podle OSŘ, neboť při podání návrhu na zrušení nálezu podle OSŘ je třeba se řídit lhůtami v ust. § 233 a § 234 OSŘ.¹⁶⁰ Takový postup by však byl chybný vzhledem k ust. § 44 ZRŘ, které sice dovoluje přiměřeně použít ustanovení OSŘ, ale pouze za podmínky, že ZRŘ nestanoví něco jiného, pak je třeba použít ZRŘ. ZRŘ se v ustanovení § 31 odvolává pouze na důvody k obnově, nikoliv na samotný institut obnovy jako takové.¹⁶¹

10.4. Vztah návrhu na zrušení rozhodčího nálezu a návrhu na nařízení výkonu

Výkladem ust. § 35 odst. 1 ZRŘ lze dojít k závěru, že lze zároveň podat návrh na nařízení výkonu a zároveň podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Jmenované ustanovení totiž opravňuje (používá formulace „i když“) stranu podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí spolu s návrhem na zrušení rozhodčího nálezu soudem. Bude-li nález zrušen, výkon bude podle ust. § 268 OSŘ zastaven.

10.5. Vztah návrhu na zrušení rozhodčího nálezu a vykonatelnosti

Otázka vlivu návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem na vykonatelnost rozhodčího nálezu není řešena jednoznačně. Někteří autoři konstatují¹⁶², že napadený rozhodčí nález nenabývá právní moci do doby, než o této žalobě obecný soud rozhodne. Jiní autoři¹⁶³ zastávají stanovisko, že na právní moc a vykonatelnost nemá podání takového návrhu žádný vliv.

K druhému zmíněnému názoru se lze přiklonit tím spíše po zvážení několikrát zdůrazněné zásady, že zrušení rozhodčího nálezu není opravným prostředkem proti rozhodčímu nálezu. Navíc ust. § 32 odst. 2 ZRŘ explicitně stanoví, že podání návrhu (na zrušení rozhodčího nálezu soudem) nemá odkladný účinek na vykonatelnost rozhodčího nálezu. Je-li podle tohoto ustanovení rozhodčí nález vykonatelný, musí být zároveň pravomocný. Výjimkou může být

¹⁶⁰ Mothejzík, J., Úloha národních soudů – podpora nebo dohled? Časopis o českém evropském právu, č. 1 – 2, 1998, s. 43.

¹⁶¹ Srov. Bělohávek, A. J., Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. C. H. Beck, 2004, s. 249.

¹⁶² Růžička, K., Rozhodčí řízení před rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 187.

¹⁶³ Bělohávek, A., cit. d., s. 222 d. a také na s. 236.

eventuálně hrozící vážná újma, pro kterou může být po zvážení orgánu nařizujícího výkon vykonatelnost na žádost odložena.¹⁶⁴

10.6. Vztah zrušení rozhodčího nálezu a zastavení výkonu rozhodnutí

V situaci, kdy soud vyhoví návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí a nařídí povinnému podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu, dojde, jak bylo uvedeno, k rozšíření důvodů, pro které lze rozhodčí nález zrušit. Ustanovení § 35 odst. 2 ZRŘ neposkytuje soudu možnost správného uvážení, soud proto uvedenou povinnost uloží vždy, pokud zastavil výkon rozhodnutí z důvodů obsažených v ZRŘ, nikoliv ovšem z obecných důvodů dle ustanovení OSŘ.¹⁶⁵ Logickým příkladem vedoucím k tomuto závěru je možnost zastavit výkon rozhodnutí z obecného důvodu, kdy se rozhodnutí ještě nestalo vykonatelným. Ze stejného důvodu však rozhodčí nález nemůže být zrušen.

10.7. Vztah zrušení rozhodčího nálezu a jeho vykonatelnosti

Jak bylo uvedeno v souvislosti s odepřením uznání a výkonu, také zrušení cizího rozhodčího nálezu tuzemským soudem nemá vliv na skutečnost, zda bude stejný rozhodčí nález vykonatelný v jiném státě. Takový přístup obsahuje jak Evropská úmluva tak NY Úmluva.

Je-li rozhodčí nález zrušen z důvodu v ust. § 31 ZRŘ písm. a), b), g) a h), jsou rozhodci podle ust. § 15 odst. 1 nuceni zastavit rozhodčí řízení, strany však mohou podat návrh podle ust. § 34 odst. 1 na projednání a rozhodnutí sporu soudem, který o zrušení rozhodl. Po zrušení nálezu podle jiných písmen ust. § 31 může být věc rozhodnuta opětovně v novém rozhodčím řízení.

Analogicky s judikaturou lze stejným postupem zrušit i rozhodčí nález částečný či mezitímní. Proti rozhodnutí soudu o zrušení nálezu je možné podat opravný prostředek postupem podle OSŘ.

¹⁶⁴ Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd., s. 186.

¹⁶⁵ Bělohávek, A., cit. d., s. 264 an.

10.8. Institut zrušení rozhodčího nálezu v zahraniční úpravě

Dobrym příkladem silné kontrolní pravomoci státu je Německo. Zde lze soudem zrušit za určitých podmínek rozhodčí nález bez ohledu na jeho původ, tedy dokonce cizí rozhodčí nález.¹⁶⁶ Tato pravomoc vychází z odlišné pozice rozhodčího řízení v Německu, kde soudní systém je natolik efektivní, že rozhodčí soudnictví staví do pozadí.

V belgickém či švýcarském soudním systému zcela postrádáme kontrolní mechanismy ve věcech tuzemských rozhodčích nálezů, v případech, kdy tuzemský rozhodčí nález působí pouze na území státu jiného. Navíc švýcarská právní úprava umožňuje stranám vzdát se předem formou dohody možnosti podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem.¹⁶⁷ Je patrné, že v České republice se práva na podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem platně vzdát nelze.

¹⁶⁶ Srov. Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd., s. 180 n.

¹⁶⁷ Srov. čl. 192 I švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním.

11. Aktuální otázky v rozhodčím řízení

Česká právní úprava rozhodčího řízení dlouhodobě postrádala ucelenější koncepci v rámci ochrany spotřebitele. Zatímco občanský zákoník a některá další zvláštní úprava plně implementovala požadavky evropské legislativy v oblasti ochrany spotřebitele¹⁶⁸, bylo rozhodčí řízení v posledním období hojně zneužíváno ze strany podnikatelských subjektů k oslabení pozice spotřebitele. Narozdíl od podnikatele není spotřebitel často vybaven potřebnými informacemi a nezřídka docházelo k situacím, kdy si spotřebitel plně neuvědomoval dopady podpisu rozhodčí doložky nevždy přehledně vložené do spotřebitelské smlouvy

Pouze částečné východisko přinesla Směrnice 93/13 EHS¹⁶⁹, která se promítla do ust. § 55 a ust. § 56 ObčZ. Směrnice 93/13/ES v čl. 3 uvádí, že *„smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele“*. Dle přílohy Směrnice nepřiměřenou je i podmínka, jejímž cílem nebo následkem je *„zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů“*.

V kontextu českého práva ovšem rozhodčí soudy jak stálé tak ad hoc právním předpisům podléhají a na české rozhodčí řízení bude tedy vztažen Směrnice problematické. Dle ust. § 3 odst. 2 ZRR *„tvoří-li (...) rozhodčí doložka součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní (...), je rozhodčí doložka platně ujednána i tehdy, jestliže písemný návrh hlavní smlouvy s rozhodčí doložkou byl druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy“*. K tomu v praxi mohlo často docházet formou adhezních smluv a začleňováním rozhodčích doložek do obchodních podmínek.

Dlouhodobou kritiku tohoto nedostatku se nezřídka pokoušely aprobovat soudy v místě, kde bylo úmyslné oslabení pozice spotřebitele zjevné.¹⁷⁰ Základy jejich argumentace položilo

¹⁶⁸ Např. Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/EC ze dne 20. 5. 1997, o ochraně spotřebitele v případech smluv uzavřených na dálku, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000, o některých právních aspektech služeb informační společnosti.

¹⁶⁹ Viz pozn. pod čarou č. 170.

¹⁷⁰ Srov. např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 496/2008, ze dne 28. 5. 2009.

rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 26. 10. 2006 (případ C-168/05, Elisa María Claro v. Centro Móvil Milenium SL).

Konsolidaci vnesla do ZRŘ novela č. 19/2012 Sb. s účinností od 1. 4. 2012. Jejími zásadními přínosy je povinnost uvést rozhodčí smlouvu na samostatné listině (ust. § 3 odst. 3), zavádí informační povinnost (ust. § 3 odst. 4), zavedení obligatorních náležitostí rozhodčí doložky (ust. § 3 odst. 5). Novela rovněž navýšila požadavky na vzdělání osoby rozhodce (ust. § 35b odst. 1 písm. c).

Novela rovněž začlenila do ZRŘ možnost neurčit v rozhodčí smlouvě rozhodce jmenovitě, ale stanovit si postup, podle kterého bude rozhodce následně určen. Strany tedy mohou „*stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny.*“¹⁷¹

¹⁷¹ Ustanovení § 7 odst. 1 ZRŘ.

12. Na závěr

Široká působnost obecných soudů znamená zátěž vysokými finančními nároky a s narůstajícím počtem sporů se soudní systém ocitá již dlouhodobě na hranici efektivity. To vede k evidentnímu poklesu účinnosti soudního systému, projevující se vysokými náklady a zdlouhavostí.

Nelze ovšem zároveň nezmínit pozitiva soudního systému. Jedná se zejména o jeho snadnou dostupnost, dosah na mnohem širší kategorii sporů a zvláště pak jednotnou a objektivní regulaci soudního řízení a tím také určitou vyšší míru předvídatelnosti výsledku rozhodnutí.¹⁷² Obligatorní je i přítomnost soudců při řízení před obecnými soudy. Německá právní úprava¹⁷³ např. umožňuje rozhodování senátu rozhodčího soudu i v případě, že se tohoto rozhodování odmítne některý z rozhodců zúčastnit.

Úprava rozhodčího řízení v České republice je dostatečná na většinu představitelných situací, ke kterým může v praxi docházet. Přesto nelze vyloučit lidský prvek v podobě rozhodce, jehož nestrannost a objektivnost je základním předpokladem pro splnění účelu a smyslu rozhodčího řízení. Navýšení požadavků na osobu rozhodce v nedávné době dále posílilo hodnověrnost rozhodčího řízení zejména ve vztahu ke spotřebitelským sporům.

Rovněž postup, kterým mají rozhodci vést řízení (ust. § 19 odst. 1 ZRŘ), je judikaturou dostatečně ohraničen a nemůže vybočovat z pozitivního právního rámce. Jak konstatoval nejvyšší soud ČR, „rozsah „otázek řízení“ není [ZRŘ] přímo regulován, pouze je (...) vymezen rámeček, ve kterém se mohou strany (rozhodci) pohybovat. Platí, že na otázky, u kterých nebyla možnost dispozice s nimi využita, stejně jako na otázky, které nespádají do uvedeného rámce, je nutné aplikovat (...) přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu. To znamená, že ustanovení občanského soudního řádu nelze užít mechanicky (...), nýbrž že (...) je nutné zohlednit zásady, na nichž je rozhodčí řízení vystavěno (...).“¹⁷⁴

Je možné pozorovat, že množství případů, kdy dají strany přednost některému z alternativních způsobů řešení sporů, je nepřímou úměrnou efektivitě obecného soudního systému v tom kterém

¹⁷² Rozehnalová, N., cit. d., 1. vyd, s. 25.

¹⁷³ Srov. např. německý civilní procesní řád, § 1052 odst. 2.

¹⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 1592/2006, ze dne 26. dubna 2007.

státě. Již uvedeným příkladem státu, kde poměrně dobře fungující a dostatečně efektivní státní moc utlačuje do pozadí potřebu řešit spory alternativní cestou je Německo. To přijalo jednotnou právní úpravu pro tuzemské i mezinárodní rozhodčí řízení.¹⁷⁵

Legislativní stabilita českého zákona o rozhodčím řízení, možnost plně využít mezinárodní právní úpravy a stejně tak i vysoká kvalita úpravy uznávání a výkonu českých i cizích rozhodčích nálezů spolu se stabilitou judikatury poskytuje stranám dostatečnou míru jistoty pro to, abychom mohli rozhodčí řízení považovat za vysoce efektivní a spolehlivý nástroj k řešení sporů.

¹⁷⁵ Německá úprava rozhodčího řízení je obsažena v knize 10 německého občanského soudního řádu účinného od 1. 1. 1998.

Seznam použité literatury:

- Bělohávek, A. J., Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář., 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007
- Bělohávek, A. J., Pezl, T. Aplikace procesních předpisů na rozhodčí řízení, Právní rádce č. 2/2008
- Bělohávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář. Praha: C. H. Beck, 2004
- Born, G. B., International Commercial Arbitration, Volume I., Austin: Wolters Kluwer, 2009
- Bureš, J., Drápal L., Krčmář Z. a kol., Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006
- Bureš, J., Drápal, L., a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za, Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M., Občanský soudní řád. Praha, 2001
- Collier, J., Lowe, V. The settlement of disputes in international law: institutions and procedures, Oxford University Press, Oxford, 2000
- Čechovský, M. Interpretace a aplikace tzv. výhrady veřejného pořádku. Bulletin advokacie, 2007, č. 4.
- Donaldson, B. Alternative dispute resolution, Journal of International Arbitration č. 58, 1992
- Forejt, A. Řešení sporů v rozhodčím řízení, Prospektum, Praha, 1995
- Geimer, R., Geimer, E., Geimer, G., Internationales Zivilprozessrecht. Dr. Otto Schmidt, 2001
- Held, D. Democracy and the global order, California, USA: Stanford university press, 1995
- Cholenský, R. Mimosoudní řešení sporů ve zdravotnictví – příležitost pro mediaci. Právní rozhledy, 2007, číslo 11
- Kasíková, M. a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007
- Klein, B., Doleček, M. Rozhodčí řízení, Praha: ASPI, 2007
- Klein, B. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní fórum 2008, roč. V., č. 4

- Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, Doplněk, Brno, 2001
- Kučera, Z., Tichý, L. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář, Praha: Panorama, 1989
- Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., Kröll, S. M., Comparative International Commercial Arbitration. The Hague: Kluwer Law International, 2003
- Mothejzíková, J. Úloha národních soudů – podpora nebo dohled? Časopis o českém evropském právu, č. 1 – 2, 1998
- Mothejzíková, J., a kol. Zákon o rozhodčím řízení, Komentář. Praha, 1996
- Pauknerová, M. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraniční – otázky rozhodného práva in: Právní rozhledy, 2003, č. 12
- Pecha, R. K právní povaze rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č. 5
- Petersmann, E.-U. The GATT/WTO dispute settlement system: international law, international organizations and dispute settlement, Londýn: Kluwer Law International Ltd., 1997
- Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice, 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2004
- Rozehnalová N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, 1. vyd., Praha: ASPI, 2002
- Rozehnalová N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, 2. vyd., Praha: ASPI, 2008
- Rozehnalová, N. Mezinárodní právo obchodní, II. díl – Řešení sporů. Brno, 1999
- Růžička, K. K otázce právní povahy rozhodčích nálezů. Bulletin advokacie, 2003, č. 5
- Růžička, K. Rozhodčí řízení před rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá voda, Aleš Čeněk, 2003
- Růžička, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005
- Sanders, P. Arbitration, International encyclopaedia of comparative law, J. C .B. Mohr, 1996
- Schelle K., Schelleová I. Alternativní způsoby řešení obchodních sporů, KEY Publishing s.r.o., Brno, 2007

- Střelec, K. K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu. Bulletin advokacie. 2004, č. 3
- Tweeddale, A. Tweeddale, K., Arbitration of Commercial Disputes: International and English Law and Practice, Oxford: Oxford University Press, 2005
- Vlastník, J. Právo na spravedlivý rozhodčí proces in: Právní Rozhledy, 20. ročník, č. 1/2012
- Wilberforce, R. Arbitration Model Law in Canada, Toronto: Carshwel publ., 1987
- Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní, Linde, 1999

Rozhodčí řízení jako způsob řešení sporů v mezinárodním právu s důrazem na uznávání a výkon cizích rozhodčích nálezů

Resumé

Rozhodčí řízení jakožto způsob řešení sporů zaznamenává narůstající popularitu. Rozhodčí řízení stojí mezi alternativními způsoby řešení sporů na jedné straně a soudním řízením na straně druhé.

Ačkoliv také alternativní způsoby řešení sporů, kam řadíme vyjednávání, zprostředkování, mediaci, smírčí řízení, expertizu, mini-trial a také jejich smíšené formy medarb a medaloa mají velice silnou pozici, jejich výsledek není vymahatelný státní autoritou. Tyto nástroje jsou častěji užívány v podnikatelské sféře, kde mají strany sporu zájem na pokračující spolupráci, a jejichž zájmem je spíše překonat částečné neshody či technické spory ve vzájemné spolupráci.

Závaznost a vymahatelnost rozhodnutí poskytuje stranám rozhodčí řízení. Rozhodčí nálezy mohou být vykonávány soudní mocí a rovněž celý proces řízení je více formalizován.

Přestože zde není přesná definice rozhodčího řízení jako takového, můžeme jej charakterizovat jakožto právem upravené řízení, ve kterém strany sporu přinášejí svůj spor před neutrální osobu (rozhodce či rozhodčí soud), a zároveň souhlasí s tím, že rozhodnutím této osoby bude závazné. Navíc rozhodčí řízení poskytuje stranám značnou flexibilitu v otázce průběhu řízení.

Podstatným znakem rozhodčího řízení je nižší úroveň formality v porovnání s řízením soudním. Strany vždy musejí vyslovit souhlas, že jejich spor bude řešen v rozhodčím řízení. Znakem rozhodčího řízení je rovněž rovnost stran a zejména pak efektivita, rychlost a neveřejnost řízení.

Je běžnou situací, že strany nabudou rozhodčí nález v jiném státě, než ve kterém usilují o jeho výkon. Mnoho států za tímto účelem uzavřelo mezinárodní úmluvy upravující vzájemné uznávání a výkon rozhodčích nálezů. Česká republika je signatářem významné NY Úmluvy z roku 1958 a stejně tak Evropské úmluvy z roku 1961. Uvedené úmluvy současně umožňují stranám postupovat dle jiného právního rámce, bude-li to pro strany v souladu se zásadou nejvyšších záruk výhodnější. Česká republika je zároveň stranou několika dvoustranných smluv s jinými státy Evropy.

Aby mohl být rozhodčí nález vykonán v jiném státě, je nejprve třeba jej uznat národním právem. NY Úmluva požaduje k uznání, aby spor byl arbitrabilní. Arbitrabilita bude posouzena dle práva státu, kde se o výkon rozhodčího nálezu usiluje.

ZRŘ požaduje tři základní podmínky pro naplnění arbitrability sporu. Za prvé se musí jednat o majetkový spor, za druhé spor musí být způsobilý k projednání před soudem a konečně se musí jednat o sporu, ve kterém by bylo možné uzavřít smír. Na druhou stranu jsou některé spory z arbitrážního projednání vyloučeny zcela. Sem řadíme incidenční spory stran v rámci insolvenčního řízení.

Rozhodčí nález je rozhodnutím ve věci samé v rozhodčím řízení. Pro účely uznání a výkonu je třeba rozlišovat mezi národním a cizím rozhodčím nálezem. Ve smyslu ZRŘ bude za český rozhodčí nález považován rozhodčí nález vydaný na našem území.

V rámci českého rozhodčího práva nejsou položeny žádné speciální požadavky pro uznání českého rozhodčího nálezu. Soud k nálezu pouze přihlédne, uznání neprobíhá formou zvláštního řízení. NY Úmluva zavedla pro uznání a výkon pravidlo vzájemnosti. Pokud cizí stát obecně uznává rozhodčí nálezy druhého státu za vykonatelné, bude podmínka vzájemnosti splněna a rovněž rozhodčí nález cizího státu bude uznatelný a vykonatelný na území tohoto druhého státu. Dle textace NY Úmluvy stát uzná rozhodčí nález, který splňuje podmínky stanovené úmluvou.

Pokud rozhodčí nález nesplní legislativní požadavky, jeho uznání a výkon mohou být odepřeny. České národní soudy nejsou oprávněny cizí rozhodčí nález z tohoto důvodu zrušit. Odepřením mohou pouze zamezit účinkům nálezu a tedy i jeho výkonu. Odepření výkonu

rozhodčího nálezu v jednom státě nemá ovšem žádný vliv na jeho uznání a výkon v jiném státě.

Pouze tuzemské rozhodčí nálezy mohou být soudně zrušeny. Zrušení rozhodčího nálezu nelze považovat za opravný prostředek proti nálezu. Rozhodčí řízení je zásadně jednoinstanční, ledaže si strany dohodly přezkoumání nálezu jinými rozhodci. Zákon upravuje důvody pro zrušení rozhodčího nálezu. Jde o nedostatky arbitrability sporu či rozhodčí smlouvy, nedostatky na straně osoby rozhodce, vadné rozhodčí řízení a stejně tak o porušení povinností vůči spotřebiteli.

Poslední vývoj v oblasti rozhodčího směřuje právě k ochraně spotřebitele jakožto strany rozhodčího řízení. Ačkoliv je komunitární právo v tomto ohledu konzistentní, stále lze nalézt nedostatky úprav národních. Poslední novela českého ZRŘ se úspěšně pokouší tuto mezeru vyplnit.

Lze uzavřít, že rozhodčí řízení má silnou pozici mezi prostředky k urovnání sporů. Vzhledem k vysoké efektivitě řízení, relativně stabilnímu právnímu rámci a jeho ucelenosti, je rozhodčí řízení účinným právním nástrojem řešení sporů ať již pro oblast podnikatelských subjektů tak pro jednotlivé soukromé osoby současné společnosti.

Arbitration proceedings as a means of dispute resolution in international law with regard to the recognition and enforcement of foreign arbitral awards

Resumé

Arbitration as a method of settlement of disputes settlement has enjoyed growing popularity in recent several years. Arbitration stands between other alternative means of dispute settlement and the common court trial as a alternative dispute resolution.

Although negotiation, good offices, mediation, conciliation, inquiry, mini-trial, medarb or meadaloa are often used forms of the dispute settlement their awards cannot be enforced by the state authority. Those means are popular mainly in the business field where the parties are interested in the cooperation and where they aim to clear up some misunderstanding or technical problems rather than solve major disputes between them.

While the dispute should be solved by the binding way the parties would choose the arbitration as a legally framed procedure. Arbitral awards are then able to be enforced and the parties also have more exact boundaries for the whole procedure.

However, there is no unified definition of the arbitration, it could be described as a legal technique where the parties bring claim before one or more neutral persons (arbiters or arbitral tribunal) by whose award the parties agree to be bound. Moreover, it is form of dispute resolution which permits parties broad flexibility in scheming arbitral procedure.

Between the main important features of arbitration we could find lower level of formality in contrast with court trial, consent of the parties to settle their dispute in arbitration, equality of parties, time consuming efficiency and privacy of the parties as the arbitration procedure is not open to a public.

It is not unusual, even more in international business, that parties acquire arbitral award in a one state and then are willing to apply its effects in another state. Therefore many countries signed international treaties solving mutual recognition and enforcement of arbitral awards. The Czech Republic is part of 1958 New York Convention on Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards and the 1961 The European Convention. Those treaties allow to use simultaneously any other treaty which would be the most profitable for the party. The Czech Republic has signed many bilateral treaties mainly with the European countries.

To be able to enforce its arbitral awards in foreign country it must be firstly recognized by the national law. The New York treaty requires for the dispute to be arbitrable. Arbitrability will be compared with the national law where party is willing to enforce arbitral award.

The Czech Arbitration act (governed by Act No. 216/1994 Coll.) provides three main cumulative conditions. Firstly, it must be property dispute, secondly it must be able to be resolved by the civil courts and finally there must be possibility to conclude on settlement. On the other hand, there are several types of disputes which are not arbitrable in any case. Partial disputes in frame of insolvency proceedings would be such situation.

The arbitral award is the final determination on the merits by an arbiter or arbitration tribunal. For the purpose of recognition and enforcement of the arbitral award we must differ between national and foreign arbitral award. According to the Czech Arbitration act arbitral award is national if it was issued in the Czech Republic.

There are no special requirements for recognition of national arbitral awards in Czech law. Civil court just takes it in relevance before it could be enforced. The New York treaty brought reciprocity rule. Where the state recognizes foreign arbitral awards there also its arbitral awards will be recognized by such foreign state. According to the New York treaty, every arbitral award should be recognized once it meets conditions determined by the treaty.

Where foreign arbitral award has not met the conditions of the law it could be refused to enforce it. However, Czech civil court is not endowed with the authority to revoke a foreign arbitral award. The court could only disable its effect and refuse it. As a consequence such arbitral award could not be enforced. Revocation in one state has nevertheless no impact to enforceability in another state.

Only national arbitral award could be revoked. This institution is not equal to the appeal proceedings. Arbitration has only one instance unless parties agreed to reassume the arbitral award by the other arbiters. Therefore, there are legal reasons to revoke an award. They are defective arbitrability or arbitration agreement, lack of arbiter capacity, defective arbitral proceedings or violation of consumer's rights.

The most recent development of arbitration law aims to protect consumer as a party of the arbitration procedure. Although the European law is consistent in this field there were still blanks in national legal systems. The last amendments of the Czech arbitration law filled those blanks.

We can conclude that arbitration has strong position between means of dispute settlement. With its high efficiency, relatively stable legal frame and uniformity it is very powerful legal tool for dispute settlement in business as well as for the private issues.

Seznam klíčových slov:

ADR	alternativní řešení sporů
arbitral awards	rozhodčí nález
interim award	mezitímní nález
arbitral court	rozhodčí soud
arbitration	rozhodčí řízení
conciliation	smírčí řízení
foreign arbitral award	cizí rozhodčí nález
med-a-loa	medaloa
med-arb	medarb
mediation	mediace
mini-trial	mini trial
recognition and enforcement	uznání a výkon